سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلم يَقُوْلُ نَصَرَ اللهُ اِمْرَأَءً سَمِعَ مِنّا شَيْئًا فَبَلَغَهُ كَمَا سَمِعَهُ. مرقات ج ۱ ص ۴۴۳

ابن مسعود ﵁ فرمايي چي ما دنبي كريم ﷺ څخه اوريدلي دي چي ده مبارك فرمايل چي الله ﷻ دي هغه شخص منور وگرځوي كوم چي زما څخه خبره واوري او پر هغه طريقه يې (نورو ته) ورسوي.

حضرت نبي كريم ﷺ فرمايلي دي :

كوم سړى چي زما وامت ته دفائدې رسولو په خاطر د امر دين

څلوېښت احاديث

په ياد كړي نو الله تعالى ﷻ به هغه د قيامت په ورځ فقيه را پورته كوي او دقيامت په ورځ زه دده شفاعت كونكى او (د ده پر طاعاتو باندي) شاهد گرځم.

تـاليف

مولوي احمد گل كندهاري

فاضل تخصص علامه بنوري ټاون كراچي

نــاشر

اشرفيه مدرسه لومړى ناحيه كندهار

موبائل نمبر ۰۷۰۰۳۰۸۶۵۶

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلوېښت احاديثه

مؤلف : مفتي احمد ګل صاحب

د نوموړي كتاب حقوق دمؤلف سره خوندي دي :

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکتاب پېژندنه

د کتاب نوم :	څلويښت احـــاديثه
د کتاب مؤلف :	مفتي احمدگل کندهاري فاضل تخصص علامه بنوري ټاون
تصحيح کونکی :	مولوي محمدرسول صاحب
کمپوز :	محمدرسول سعيد ۰۳۰۰۳۸۹۰۲۹۸ (۰۰۹۲)
تعداد :	۱۰۰۰ عدد
چاپ :	لومړی ځل چاپ
ناشر :	جامعه اسلاميه اشرفيه لومړی ناحيه کندهار

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نوموړي کتاب فهرست

شمیر	مضمون	صفحه
۱	د اعمالو دار ومدار پر نیتو باندي دي	۱
۲	د انسان فضیلت پر نورو باندي په تقوی او عمل صالح سره دی	۴
۳	د سنت مقدسه اتباع لازمه ده	۷
۴	د بدعت څخه ځان ساتل	۱۰
۵	توبه گناه محوه کوي	۱۴
۶	د بدو څخه راگرځول	۱۶
۷	د الله ﷻ رضا مندي د مور وپلار په رضامندي کي ده	۱۹
۸	د اولاد حق پر مور وپلار باندي	۲۲
۹	د ښو خلگو ناسته	۲۴
۱۰	د یوه مؤمن پر بل مؤمن حقوق	۲۷
۱۱	د یو مسلمان د بل مسلمان څخه تر درو ورځو زیات اړیکي شکول جواز نه لري:	۳۱
۱۲	رحم پر مؤمنانو باندي	۳۴
۱۳	پر ښځو باندي ترحم کول	۳۶
۱۴	د نکاح فضیلت	۳۹
۱۵	زیره پر ښودل	۴۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمیر	مضمون	صفحه
۱۶	د حلال رزق کوښښ کول	۳۳
۱۷	سلام اچول	۴۵
۱۸	غیبت سخته گناه ده	۴۸
۱۹	د ظلم څخه ځان ساتل	۵۲
۲۰	ځان ساتل د حسد ، بغض،بدگمانۍ وغیره څخه	۵۳
۲۱	د بخل بد والی	۵۶
۲۲	د دنیا محبت	۵۸
۲۳	د مسلمان خطا ایستل	۶۰
۲۴	د جمعې دلمانځه پرېښودونکی منافق دی	۶۲
۲۵	د عکسو دفع کول	۶۳
۲۶	مرگ د هغه چا چې د جهاد تمنی یې هم نه وي کړې	۶۵
۲۷	د درود شریف فضیلت	۶۷
۲۸	فضیلت د طلب علم	۶۹
۲۹	د جماعت دلمانځه فضیلت	۷۱
۳۰	د خیرات او صدقې فضیلت	۷۳
۳۱	د مسجد تعظیم	۷۵
۳۲	د قرآنکریم فضیلت	۷۷
۳۳	د تقوا داره عالم فضیلت.	۸۰
۳۴	د خلگو په خاطر د الله ﷻ نافرماني جائز نه ده	۸۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

صفحه	مضمون	شمیر
۸۵	ژوند یو لوی نعمت دی بې طاعاتو ضائع نسي	۳۵
۸۷	د نیوي عذابونه د مؤمن لپاره رحمت دي	۳۶
۸۹	د اعمال صالحوو طرفته سبقت وکړئ ځکه دفتنو څخه د خلاصیدو یو لوی سبب دی	۳۷
۹۱	قیامت ته نږدې به پر دین عمل کولو والا داسي په تکلیف وي لکه د اور سکروټي چي یې په لاس کي وي	۳۸
۹۳	د نبي کریم ﷺ مهم وصیتونه	۳۹
۹۶	د ذکر او ذاکر فضائل	۴۰
۹۹	د ذکر متعلق د حضرت امام رباني شیخ احمد فاروقي رحمه الله مبارك وینا :	۴۱
۱۰۰	د حضرت مولانا جلال الدین رومي رح رایه :	۴۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱﴾ د اعمالو دار ومدار پر نيتو باندي دي :

﴿ اِنَّمَا الاَعْمَالُ بِالنِّيَاتِ ﴾ [1]

ترجمه : د ټولو کارو اعتبار په نيتو سره دی، يعني د عمل ثمره او اعتبار په نيت سره دی .

لغات : اَعْمَالْ جمع دعمل ده، او عمل کار ته ويل کيږي .
نِيَاتْ : جمع دنِيَةٌ، د زړه قصد او ارادې ته ويل کيږي .

فضيلت : امام شافعي رح دا حديث دعلم دريمه حصه بولي وجه داچي اعمال پر درې قسمه دی : د زړه عمل، د ژبي عمل او د اعضاوو عمل . [2]

علامه ابن دقيق العيد فرماي چي داحديث علماؤو په ثلث الاسلام سره ملقب کړی دی . [3]

صاحب ابوداؤد سليمان ابن اشعث ستيجستاني رح نصف فقه بللی دی . [4] حضرت امام صاحب رح داحديث شريف څلورمه د علم بللی دی .

---

[1] عَنْ اَمِير المؤمنين اَبِي حفص عُمَر بن الخَطاَبِ ﷺ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ ﷺ يَقُوْلُ لاَ اِنَّمَا الاَعْمَالُ........ الخ . رواه شيخين.

[2] فتح البَاري ،مرقات ج ۱ صـ ۴۲.

[3] فتح الباري ج ۱ صـ ۱۰.

[4] فتح الباري ج ۱ صـ۱۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالرحمان بن مهدي رح فرمايې چي څوك دكتاب د تصنيف اراده وکړي هغه شخص دي په دغه حديث سره شروع کوي .

دگناه کار په نيت سره نه سميږي .

عبادتونه دوه قسمه دي : (۱) مقصودي عبادتونه لکه کلمه ، لمونځ، روژه، حج او زکات ددغه مقاصدو اصل صحت پر نيت باندي موقوفه دی . (۲) هغه عبادتونه چي د بل عبادت لپاره واسطه وي لکه اودس، پوښيده دعورت او داسي نور، ددغه اعمالو ثواب په نيت سره زياتيږي اصل صحت يې په نيت پوري نه دی تړلی .

په يوه عمل کښي ډير نيتونه کيدلای سي پرنيت باندي يې ثواب دی لکه نکاح : نيت داتباع سنت، نيت د اولاد صالح، نيت دځان دپاکدامنۍ وغيره پر نيت باندي ثواب سته .

د حديث د راوي مختصر حالات (خليفه راشد) :

د حديث راوي حضرت عمر بن خطاب ﷺ دی، کنيت يې ابوحفص دی نسبا قريشي دی، تر ۴ نارينوو او ۱۱ ښځو وروسته دنبي کريم ﷺ د دعاء په برکت په اسلام مشرف سوی دی، حضرت ابوبکر صديق ﷺ په خپل ژوند کښي دی مبارك خليفه گرځولی دی . د حضرت مغيره غلام ابولؤلؤ د چهارشنبې په ورځ ۲۶ ذوالحجه ۲۳هـ په مدينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

منوره کي دسهار دلمانځه تر مخه دی مبارك په خنجر ووهی او په اول محرم باندي ده مبارك ددنیا څخه سترگي پټي کړې، دده مبارك عمر ۶۳کاله وو، د خلافت موده یې لس کاله شپږ میاشتي وه ، حضرت صهیب رضي الله عنه د جنازې لمونځ ورکړی او دنبي کریم ﷺ په حجره مبارکه کي دفن دی .

روایات احادیث دده مبارك څخه ۵۳۹ دی .

❁❁❁❁❁

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲﴾ د انسان فضیلت پر نورو باندي په تقوی او عمل صالح سره دی :

﴿ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰہِ ﷺ قَالَ لَهُ اِنَّكَ لَسْتَ بِخَيْرٍ مِّنْ اَحْمَرَ وَلاَ اَسْوَدَ اِلاَّ اَنْ تَفْضُلَهُ بِتَقْوٰی[1] . ﴾

ترجمه : نبي کریم ﷺ و ابوذرغفاري رضي الله عنه ته وفرمایل چي ته نه يې بهتره پر سره رنګ والا (انسان) باندي او نه پر تور رنګ والا (انسان) باندي ،مګر دا چي ته بهتري پیدا کړې (پر بل انسان باندي) په تقوا سره .

لغات : اَحْمَرْ: سور رنګ ته وايې جمع يې اَحَامِرْده، او مؤنث يې حُمْرَاء ده .

اَسْوَدَ: دباب (س) څخه تورسوی مؤنث يې سُوْدَاء ده.

تَفْضُلَه : د باب (س) څخه باقي پاتیدل، د باب (ن) څخه بهتره کیدل.

بِتَقْوٰی: د الله جل جلاله له خوفه دهغه دفرمان موافق عمل کوي .

تشریح : په حدیث مقدسه کي يو قانون ذکر دی چي دانسان فضیلت پر ظاهري شکل وصورت باندي نه دی بلکه د

---

[1] مشکوة ج ۲ صـ۴۴۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فضيلت مدار پر ديني اخلاقو ،عمل صالح او تقوا سره دی ، په يو حديث[1] کي ذکر دي چي عمل صالح او تقوی نه لري په نسب سره مخته نسي تللای چي فلان سيد دی، فلان قريشي دي، البته وروسته تر عمل صالح او تقوی بيا په نسب سره ډير مخته ځي ځکه چي بنياد يې طلايې دی .

د تقوی درې مرتبې دي :

(۱) کمه مرتبه دتقوا داده چي د کفر او شرك څخه ځان وساتي .

(۲) ميانه مرتبه د تقوی داده چي دگناه څخه دمنهياتو څخه د شريعت مقدسه ځان ساتي .

(۳) اعلی او افضله مرتبه د تقوی داده چي د ذات الهي جل وعلا سره هميشه حضور لري . او دغير الله څخه فارغه وي يعني فکر يې په غير الله سره نه وي بند .[2]

حالات مختصره ابو ذر رضي الله عنه :

نوم يې جندب، ابوذر يې کنيت او مسيح الاسلام يې لقب وو، په اول کي داسلام په مکه مکرمه کي يې اسلام راوړی دی، واقعه داسلام يې مشهوره ده په آخر د عمر کي يې رويښتان ټوله سپين سول، د غزوه خندق وروسته يې ټوله عمر د نبي کريم ﷺ په خدمت

---

[1] مشکوة ج ۱ صـ۲۲.

[2] مرقات ج ۹ صـ۳۹۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښې تير کړی دی، تر مخه په قبيله غفار کښې وو ، حضرت ابوذر ﷺ فقير،زاهد او تاريك دنيا وو او ډيري دردناکي واقعې يې دي ، دحضرت عثمان ﷺ په امر ده خپله مقام زبده اختيار کي هلته يواځي وو يوه کور والا ورسره وه، تر وفات وروسته يوه يمني قافله را روانه وه او په هغه قافله کي حضرت عبدالله بن مسعود ﷺ وو هغه راغلی د غسل،جنازې او دفن کارونه يې ور دسره کړه ، د احاديثو روايتونه دده مبارك څخه ۲۸۱دي.

❁❁❁

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳﴾ د سنت مقدسه اتباع لازمه ده .

﴿ مَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِيْ فَلَيْسَ مِنِّيْ ﴾ [1]

ترجمه : کوم چا چي زما د طريقې ښخه اعراض (سرغړونه) وکړه هغه زما ښخه نه دی .

لغات : رَغِبَ د باب (س) ښخه رُغْبَةً عَنْهُ، اعراض کول، رُغْبَةً فِيْه ، خوښول .

سُنَّتِيْ : خصلت، عادت، طبيعت ، جمع يې سُنَنْ راځي .

تشريح : شريعت مقدسه د ذات الهي ﷻ او دنبي کريم ﷺ د حکم وروسته هيڅ قسم اختيار مؤمن ته نه دی ورکړی بلکه د الله جل جلاله او د نبي کريم ﷺ د حکم نه منلو په صورت کي نافرمانه او اعراض کونکی دی چي دا روګرداني سبب د ګمراهي ګرځي ، البته اعراض بيا فرق لري د فرضو ښخه اعراض، دواجب ښخه اعراض، دسنت مؤکده ښخه اعراض، بيا دا اعراض دوه قسمه دی يو دادی چي انکار لري بل انکار نه لري عمل نه پر کوي تفصيل يې دادی : د فرض منکر کافر دی، دواجب او سنت مؤکده منکر فاسق دی او بيره د کفر پر سته، که د فرض

---

[1] مشکوة ج ۱ صـ۲۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انکار نه وي عملي يې ترك کړی وي دې ته فاسق وايي او بيره د کفر پر سته لکه لمونځ نه کونکی ، دواجب تارك فاسق دی د سنت مؤکده تارك د نبي عليه السلام د شفاعت څخه دمحرومۍ مستحق گرځي او حرام قطعي ته نږدې عمل دی .[1]

حاصل دا چي اعراض د نبي کريم ﷺ د سنتو څخه سبب دگمراهۍ دی يا ډيره گمراهي يالږ، الله ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته اتباع دسنت نصيب کړي . آمين .

حالات راوي حضرت انس رضي الله عنه :

انس يې نوم او ابو همزه يې کنيت دی،دپلار نوم يې ابوطلحه دی، لس کاله يې دنبي کريم ﷺ خدمت کړی دی تر لس کاله تر مخه پيدا سوی دی، نبي کريم ﷺ چي مدينې منورې ته تشريف راوړی دده عمر لس کاله وو ابوطلحه رضي الله عنه نبي کريم ﷺ ته دخدمت لپاره پيش کړي او نبي کريم ﷺ قبول کړی ، حضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه دی د بحرين عامل مقرر کړی . ۱۲۸۶ احاديث دده مبارك څخه نقل سوي دي . نبي کريم ﷺ ده لره د ډير مال،ډير اولاد، او د ډير عمر د دعاء سره دمغفرت دعاء کړې ده ، د اولاد ډير والی يې دومره وو چي ۹۸ اولاده ده مبارك په خپل لاس دفن کړي دي او زراعت اومالداري يې

---

[1] حسامي صـ ۵۹ . حاشية الطحطاوي صـ ۵۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کال کي دوه فصله حاصلات کول او همدارنگه يې د اولاد کيفيت وو ، عمر يې هم اوږد وو ، ده مبارك به فرمايل چي دعمر څخه سترړی سوم اوس د مغفرت په اميد يم چي دنبي کريم ﷺ ددعاء اخري جز دی ، حضرت عمر ﷺ دی مبارك بصرې ته د احاديثو او فقهي د معلم په صفت وليږي، په ۱۰۲هجري کال کښي دی مبارك هلته وفات سو او همدی آخري صحابي وو .[1]

✿✿✿✿✿

---

[1] روضة الطالبين صـ ۴۸۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۴﴾ د بدعت څخه ځان ساتل :

﴿ قَالَ رَسُوْلَ اللهِ ﷺ مَنْ وَقَّرَ صَاحِبَ بِدْعَةٍ فَقَدْ اَعَانَ عَلٰى هَدْمِ الاِسْلاَمِ﴾

ترجمه : کوم شخص چي د بدعتي تعظیم وکړی نو په تحقیق سره هغه د اسلام په نړولو کي کومك وکړی .

لغات : وَقّرَ : د باب تفعیل څخه تعظیم کول .

بِدْعَة : نوی شی، جمع بِدَعٌ ده باب فتح څخه معنی ایجادول بیله نمونې یو شی جوړول .

هَدَمَ : د باب (ض) څخه ماتول نړول .

تعریف بدعت : بدعت په اصطلاح شرح کي هغه کار ته وایې چي په خیر قرون په زمانه کي نه وي او سلف (صحابه، تابعین تبع تابعین) د هغه وطرف ته دعمل کولو لپاره محتاج وي هغو دغه کار نه وي کړی اوس یې یو شخص د ثواب په نیت وکړي دغه عمل ته بدعت وایې لکه نفل لمونځ په جماعت باندي صحابه کرامو نه دی کړی سره د دې چي دوئ و دې ته محتاج وه چي عبادت په ښه طریقه باندي وسي چي ثواب یې ډیر سي ، یا نور نوي کارونه چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه تعریف پر صادق وي نو دغه ته بدعت وایي [1]. په بدعت شرعي کي حسن نسته بلکه هر فرد يې قبيح دی هم دغه قول د حضرت امام رباني رح دی په دغه مذکوره تعریف سره دانوی طرز د سکونت اسباب لکه الماری، کوربچې، فرش وغیره داخو هم د نبي علیه السلام په زمانه کي نه وه اوس سته نو دې ته بدعت نه وایې ولي د ثواب نیت نسته،همدارنگه وسائل لکه لمانځه ته په موټر کي تلل وغیره ، همدارنگه قیام مدارس، فنون صرف نحو وغیره ټوله دبدعت څخه وتلي دي دغه اعمالو ته بدعت نه ویل کیږي که څه هم د نبي علیه السلام په زمانه کي نه وه اوس سته او هم د ثواب په نیت دي مگر دبدعت تعریف نه پر صادقیږي په تعریف کي دبدعت داقید ؤ چي دصحابه کراموﷺ به ودغه عمل ته ضرورت وو ، او دغه فنونو وغیره ته ددوئ مبارکانو ضرورت نه وو ځکه دي ته بدعت نه وایي که څه هم دثواب په نیت وي .

نو دهر عمل چي دبدعت تعریف صادق سي دغه عمل ته بدعت ویل کیږي او دغه سړی ته بدعتي ویل کیږي مثال لکه په بعضو ځایو کي تر اذان دمخه او وروسته په زوره اواز صلاتونه ویل، او همدارنگه په هر ملك کي مختلف بدعتونه

---

[1] توضیحات شرح مشکوة ج ١ صـ ٣٦٠.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي په شريعت مقدسه کي هيڅ اصل نلري ، حق تعالی ﷻ دی
ټوله مسلمانان ددغه ضلالت او گمراهي څخه وساتي .
تشريح : د بدعت کونکي د تعظيم مختلف قسمونه دي مثلا
چي دی راسي دده لپاره ولاړ سي يا په مجلس کي يو ښه
ځای ورکول يا خدمت يې کول وغيره .[1]
هدم الاسلام : د بدعتي تعظيم د بدعت تعظيم دی او دبدعت
په تعظيم کښي دسنت تحقير دی او دسنت تحقير داسلام
و عمارت ته نقصان دی .[2]
خرابي دبدعت : حضرت امام مالك رح فرمايې چي چا بدعت
وکړی نو دی داسي پوهيدلی دی چي نبي کريم ﷺ په
رسالت کي (نعوذباالله) غلطي کړې ده (دغه زما عمل ثواب
لري ده مبارك نه دی کړی نه يې امر کړی دی) .
بله خرابي د بدعت داده چي بدعتي سړی ددغه عمل څخه
توبه نه کاږي ولي دی يې ثواب بولي هغه په شريعت کي
هيڅ اصل نه لري ، په يوه روايت کي ذکر دي چي ابلس
وويل چي زه خلگ په گناه هلاك کړم ، دوئ زه په توبه

---

[1] توضيحات شرح مشکوة ج ۱ صـ ۳۶۰.
[2] مرقات شرح مشکوة ج ۱ صـ ۳۹۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هلاك کړم وروسته بيا ما په دغسي عمل اخته کړه چي توبه نه کاږي .[1]

بل دا چي : د بدعت په ذريعه سره سنت پاتيږي ځکه چي ته کوم کار کوې هم په دغه کار کښي سنت طريقه هم سته هغه ستا څخه پاته سول . الله ﷻ دي مسلمانان د بدعاتو څخه وساتي ، د هر نيك عمل په کولو کي به پوښتنه کوئ چي په شريعت کي اصل لري که يا ؟

❁❁❁❁

---

[1] الترغيب والترهيب .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۵﴾ توبه ګناه محوه کوي

﴿عَنْ عَبْدِاللهِ بِنْ مَسْعُوْد قَالَ : قَالَ رَسُوْلَ اللهِ ﷺ اَلتَّائِبُ عَنِ الذَّنْبِ كَمَنْ لاَذَنْبَ لَهُ﴾ [1]

ترجمه دحضرت عبدالله رضي الله عنه **څخه** روايت دی چي رسول اللهﷺ وفرمايل: توبه کونکی د ګناه څخه داسي دی لکه ګناه چي يې نه وي کړې.

لغات : اَلتّائِبُ : توبه کونکی، تاب دباب نَصَر **څخه**: متوجه کيدل .

اَلذَنْب :ګناه، **جمع** د ذُنُوْب ، **جمع الجمع** يې ذُنُوْبَات.

تشريح : ملا علی قاري رح فرمايې چي بنده دتوبه په ذريعه باندي ذات الهي جل جلاله ته رجوع کوي نو د دوو حالاتو څخه به خالي نه وي اول دا چي ګناه بالکل محوه کړي ، دوهم دا چي ثواب ورکول کيږي ليکن که ګناه يې محوه نسي په دواړو صورتو کي ثواب لري . مولانا محمد منظور نعماني رح فرمايې د توبې په ذريعه بنده دالله جل جلاله محبوب ګرځي او د ګناهو داغ يې هم ليري کيږي لکه حديث(کَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ اُمُهُ).

په حديث شريف کي ذکر دی ټوله بني آدم خطاوي لري ليکن

---

[1] مشکوة ج ١ صـ٢٠۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهترين خطاكونكی هغه دی چي توبه كونكی وي .[1]

د توبي لپاره شرائط : علامه آلوسي په تفسير روح المعاني كي او شيخ محي الدين ابو ذكريا نووي په شرح مسلم كي د توبي ۳ شرائط ذكر كړي دي :

(۱) د گناه څخه پوره جلا سي .

(۲) پر گناه ندامت قلبي وي ،د زړه د اخلاصه پر دغه گناه پښېمانه وي .

(۳) پوخ عزم يې وي چي بيا داسي گناه نه كوم .

حالات راوي حضرت عبدالله بن مسعود ﵁:

نوم يې عبدالله كنيت يې عبدالرحمان دی، مسعود يې د پلار نوم وو، ام عبد يې د مور نوم وو . په اول كي يې چوپاني كول تر يو واقعي وروسته مسلمان سو بيا يې ټوله زندگي د نبي كريم ﷺ په خدمت كي وقف كړه ، يو ځل يې حبشې ته او بيا يې مدينې منورې ته هجرت كړی دی . دی مبارك رئيس مفسرين دی د فقه حنفي دار ومدار دده مبارك پر رواياتو دی . تعداد د حديثو يې۸۴۸ دی .

عمر مبارك يې تر شپيتو كالو زيات دی په ۲۳ھ كال كي وفات سوی دی، حضرت عثمان ﵁ د جنازې لمونځ وركړی، دحضرت عثمان بن مظعون ﵁ په بغل كي په جنت البقيع كي دفن سوی دی .

---

[1] مشكوة ج ۱ صـ۲۰۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۶﴾ د بدو ښخه راګرځول :

﴿ مَنْ رَاٰى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ فَاِن لَّمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَاِن لَّمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذٰلِكَ اَضْعَفُ الاِيْمَانِ﴾[1]

ترجمه : کوم څوك چي ستاسو ښخه يو بد کار ويني نو هغه دي په لاس سره دا بد کار منع کړی، که ده دومره طاقت نه درلودی نو بيا دي يې په ژبه سره منع کړي ، او که يې دومره طاقت هم نه درلودی نو بيا دي يې په زړه کي بد وبولي او دغه (آخري درجه) د ايمان هغه کمزوري درجه ده.

لغات : فَلْيُغَيِّرْهُ : بدلول .

اَضْعَفُ: ډير کمزور، ضِعَافٌ او ضُعَفَاءُ يې جمع ده.

مُنْكَرْ : شرعي بد . بيده : په لاس سره .

فبقلبه : په زړه سره .

فبلسانه: په ژبه سره .

تشريح : په دغه حديث شريف کي د ايمان دري درجې ذکر سوي دي :

اول : داچي غلط کار ويني نو په لاس دي منع کوي مگر

---

[1] عن ابي سعيد الخدري رضی الله عنه عن رسول الله ﷺ قال مَنْ رَاٰى مِنْكُمْ مُنْكَرًا ..... الخ مشکوة ج ۲ صـ ۴۳۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا منع کول شرائط لري هغه دا چي دی به قدرت لري مثلا د کور مشر، استاذ، آمر وغیره وي .

دوهم : داچي یو غلط کار ويني په خوله به يې منع کوي ليکن ددغه منع کولو لپاره ۵ شرطونه په فتاوی عالمگيري کي راوړي دي .[1]

دريم : چي يو بد کار ويني خپله به مخ ځيني اړوي او په زړه کي به بد ځيني وړي که يې په زړه کي هم بد نه ځيني وړل نو دده په ايمان کي شك سته .

حکم دمنع : که حرام کار وو منع يې واجب ده که په شريعت کي يو شی واجب وي امر يې هم واجب دی که سنت وي امر يې هم سنت دی که فرض وي نو امر يې هم فرض دی، مگر دا قانون هغه وخت دی چي دمخاطب څخه ستا دا يقين وي چي دی خبره قبلوي که دا يقين نوو نو بيا يې ويل واجب نه دی بل داچي دا منع هغه وخت واجب ده چي دفتنې او فساد بيره نه وي که د فتنې او فساد احتمال وو نو بيا به نه ورته وايي .

علامه قطب الدين په شرح دمشکوة کي وايې : چي امر په

---

[1] فتاوی عالمگيري باب کراهية صـ ۳۵۳ ج ۵ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیکو سره کول او د بدو څخه راګرځول یوائې دحاکم کار نه دی بلکه دهر نارینه،ښځینه، او غلام کار دی .[1]

په سورة انفال ۲۵ آیة کي هم وضاحت دی چي دهغه دفتنې څخه ځان وساتئ چي ظالمانو لره خاص ده ، یعني که تاسو د بدو څخه منع ونه کړئ دغه فتنه او مصیبت پر تاسو هم واقع کیږي (که څه هم تاسي صلحاء او نیکان یاست) .

حاصل داچي د بدو په منع کولو کښي به سستي نه کوئ که نه دا نه منع کولو والا هم په عذاب مبتلا کیږي .[2]

په احادیثو مبارکوو کښي بله خرابي د نه منع کولو دا ذکر سوې ده چي کوم عذاب پر ګنهکار راځي هغه عذاب پر نه منع کولو والا باندي هم راځي ، او بیا د دغه نه منع کولو والا دعاء د عذاب د دفع لپاره هم نه قبلیږي .[3]

اول به اصلاح د خپل کور څخه شروع کوئ او خپل کور والا به د بدو څخه راګرځوئ . الله ﷻ دي مسلمانانو ته د ځان، کور او ټولو اصلاح په ښه طریقه ورنصیب کړي .

---

1 مظاهري ج ۱ صـ ۶۴۷.

2 سورة الانفال آیة ۲۵.

3 مرقات ج ۹ صـ ۳۳۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۷﴾ د الله ﷻ رضا مندي د مور وپلار په رضامندي کي ده :

﴿ رِضَى الرَّبِّ فِيْ رِضَى الْوَالِدِ وَ سَخَطُ الرَّبِّ فِيْ سَخَطِ الْوَالِدَ ﴾ [1]

ترجمه : د الله ﷻ رضامندي د پلار په رضا مندي کښې ده او د الله ﷻ ناراضي دپلار په ناراضي کي ده .

لغات : رَضِيَ : خوشحاله کيدل.

سخط : ناراضه کېدل .

سوال : په دغه حديث کښې دپلار ذکر سته دمور ذکر ولي نسته ؟

جواب : په بعضو رواياتو کي ذکر دي چي دمور حق زيات دی د ۳ وجوهاتو پر بناء، لهذا چي دپلار دومره حق وي نو دمور په طريقه اولی پکښې دخل دی ځکه چي هغه زياته حقداره ده .

په فتاوی هنديه کښې راغلي دي چي په احترام اوتعظيم کښې پلار د مخه دی او په خدمت او نعمتو ورکولو کي مور د مخه ده . [1]

---

[1] عن عبدالله بن عمر قال : قال رسول الله ﷺ رضَى الرّبِّ .... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۱۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په يو حديث شريف کښې ذکر دي چي نبي کريم ﷺ فرمايي : که يو نيك اولاد مور وپلار ته يا يواځي يوه ته په نظر د رحمت وګوري الله ﷻ ددغه کتلو په وجه د حج مقبول ثواب ورکوي ، صحابه کرامو وفرمايل چي که يو شخص د ورځي سل واري ورته وګوري نو هم دسلو حجو ثواب ورکوي؟ نبي کريم ﷺ وفرمايل : هو ، الله اکبر و اطيب .[2]

په يوه حديث شريف کښې د يو صحابي پر سوال باندي نبي کريم ﷺ وفرمايل چي : هو پس له مرګه هم ستا پر ذمه باندي د مور پلار حق سته :

(۱) د دوئ لپاره دعاء اومغفرت غوښتل .

(۲) دوئ چي دچا سره وعده کړې وي يا يې جائز وصيت کړی وي هغه پوره کول .

(۳) هغه دوستان چي د مور وپلار په واسطه يې قرابت وي د هغو سره صله رحمي کول او د دوئ د شناختوو سره د شريعت په حدودو کي احترام او عزت ورکول .[3]

---

1 فتاوی عالمګيري ج ۵ صـ ۳۶۵.

[2] مرقات ج ۹ صـ ۱۵۹.

[3] مرقات ج ۹ صـ ۱۵۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۴) نبي کریم ﷺ فرمايي که چا دمور وپلار يا دواړو زيارت د جمعې په ورځ کاوه دغه شخص ته به بخښنه وسي او د الله ﷻ په نزد به په نيکانو کښي حساب سي . حق تعالی ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته دمور اوپلار خدمت او احترام ور نصيب کړي. آمين يارب العلمين

د حضرت ابن عمر رضي الله عنه مختصر حالات :

نوم يې عبدالله کنيت يې ابو محمد دی، د حضرت عمر رضي الله عنه مبارك زوی دی تر حضرت عمر رضي الله عنه د مخه يې ايمان راوړی دی هميشه به دنبي کريم ﷺ په خدمت کي وو ، دامام احمد رح د مذهب د احکامو بناء دده مبارك پر اقوالو ده.

په ۶۵هجري کال کي په تسطاط نامي ځای کي وفات سوی دی، دجنگ په وجه خلګ دباندي نسوای راوتلای ځکه يې دی مبارك په کور کي دفن کړی .

۷۰ احاديث دده مبارك څخه را نقل سوي دي .

❁❁❁

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۸﴾ د اولاد حق پر مور اوپلار باندي :

﴿ مُرُوْا اَوْلاَدَكُمْ بِالصَّلٰوةِ وَهُمْ اَبْنَاءُ سَبْعِ سِنِيْنَ وَاضْرِبُوْهُمْ عَلَيْهَا وَهُمْ اَبْنَاءُ عَشْرِ سِنِيْنَ وَ فَرِّقُوْا بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ.﴾ [1]

ترجمه : تاسي خپل اولادو ته دلمانځه حکم کوئ کله چي دوئ د اوو کالو وي، او دوئ دلمانځه دنه کولو په سبب وهئ کله چي دوئ دلسو کالو وي ، او په دغه وخت کي د دوئ د پروتي بستري سره ورجلا کړي .

لغات : اَبْنَاء: جمع د اِبَنْ په معنی د زوی.

اَلْمَضَاجِعْ: جمع مَضْجَعْ دخوب ځای. ضجع د فتح ښخه پر بغل پریوتل .

تشريح : په شریعت مقدسه کي د اولاد ډیر حقوق پر پلار سته د پیدائش ښخه تر بلوغ پوري اولاد مختلف حقوق لري البته دوه حقوق يې ډير مهم دي اول : د عقيدي جوړول، دوهم : دعبادات ور زده کول. په خاصه توګه دلته په حدیث شریف کي دلمانځه متعلق بیان دی چي کوچنی کله د اوو کالو سي دلمانځه حکم ورته کوئ یعني اول به

---

[1] عن عمرو بن شعيب عن ابيه عن جده قال : قال رسول الله ﷺ مُرُوْا اَوْلاَدَكُمْ .... الخ . مشكوة ج ١ ص ٥٨.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې ورزده کوئ بيا به يې جماعت ته بيايا ست په هغه صورت کي چي دمسجد اداب يې زده وي . او که يې عمر لسو کالو ته ورسيدی بيا يې هم دلمانځه پابندي نه کول نو وهل (دشريعت په حدودو کي) به ورکوي چي تر بلوغ تر مخه دلمانځه عادتي وگرځي، او دغه عادت دجماعت دلمانځه مفسرين فرمايې چي په قبر او حشر کښې د الله ﷻ د عذاب څخه سبب د لوړ خلاصون گرځي ، او که چيري خدای مه کړه يو پلار د اولاد اوماتحت کوم څوك چي وي دلمانځه اوعقيدې او نورو ديني امورو متعلق پلټنه نه کوي د آخرت په ورځ دده څخه سوال کيږي .

په حديث شريف کي راغلي دي چي (اَلَا كُلُّكُمْ رَاعٍ الخ) د هر سړي څخه د هغه چاپوښتنه کيږي چي دده تر سرپرستۍ لاندي وي او ددغه کوچني که عقيده خرابه سول يا يې ترك دعباداتو کاوه سبب دخرابۍ يې پلار کيږي ځکه چي ده کوښښ نه دی کړی او که يې کوښښ وکړی ليکن دکوښښ سره اولاد خراب سو بيا پر پلار باندي گناه اوعذاب نسته ، او داولاد د کوچنی والي حقوق زموږ په رساله (تحسين النکاح) کي بايد وکتل سي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۹﴾ د ښو خلګو ناسته :

﴿ وَالتَّوَدُّدُ اِلَى النَّاسِ نِصْفُ الْعَقْلِ ﴾ [1]

ترجمه : د ښو خلګو سره شناخت کول نیم عقل دی .

لغات : اَلتّوَدّدُ: محبت کول، شناخت کول .

اَلنّاسُ: خلګ .

اَلْعَقْل : هغه نور چي غیر حسي شی په محسوس سي، عُقُولٌ یې جمع ده د ضرب د باب څخه ده معنی عقلمند کیدل .

تشریح : دښو خلګو سره شناخت نیم عقل دی په دې خاطر چي یو ښه مشوره درکوي ددین یا دنیا متعلق او پوره هوښیاري په دنیا کي داده چي سړی د حلال کسب کوښښ کوي چي حلال رزق پیداکړي دا پوره عقل مندي ده او د آخرت لپاره په عبادتو کي د اخلاص کوښښ کوي د اخلاص دوه رکعته عبادت تر زور رکعاتو بې اخلاصه افضل دی .

او همدارنګه په حدیث شریف کښې راغلي دي چي که

---

[1] عن ابن عمرﷺ قال: قال رسول اللهﷺ الاقتصاد في النفقة نصف المعيشة والتودد الى الناس نصف العقل وحسن السوال نصف العلم . مشكوة ج ٢ صـ ٤٢٠.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چيري سم صالح همنشينه نوو نو يوازي به ژوند كوي.[1]
ځكه چي بد همنشينه په عرف، عادت اوشريعت كي لوى دتباهۍ سبب دى.

امام غزالي رح فرمايې چي : سړى شناخت د يو چا سره كوي نو دپنځو خبرو مراعت به كوي :

(۱) عقلمند به وي ځكه دبې عقلۍ اثر يې پر ملگري لويږي.
(۲) د ښو اخلاقو خاوند به وي.
(۳) فاسق به نه وي.
(۴) بدعتي به نه وي (چي په دين كي نوي خبري پيدا كوي)
(۵) محب د دنيا به نه وي.[2]

حضرت امام فخر الدين رازي رح فرمايې چي هر مجلس تاثير لري د ۸ قسمه خلگو ناسته ۸ قسمه شيان پيدا كوي:

1. د اغنياؤو سره ناسته حب د دنيا پيدا كوي ، هغه اغنياء چي حب د دنيا لري ځكه حب د دنيا د هري خطا سر دى او په انسان كي ناشكري پيدا كوي.
2. د فقراؤو سره ناسته شكر په انسان كي پيدا كوي.

---

[1] مشكوة ج ۴ صـ ۴۱۴
[2] احياء العلوم ج ۲ صـ ۲۴۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. د سلطان سره ناسته سختي د زړه،تکبر اومحبت د منصب پیداکوي.
4. د ښځو سره بې اندازې ناسته جهل اوشهوت پرستي پیداکوي.
5. د کوچنیانو سره ناسته په انسان کي بازي اومخسرې پیداکوي.
6. د فاسقینو سره ناسته په انسان کي دلاوري پر گناهو پیداکوي.
7. د علماؤو سره ناسته شوق پر طاعت باندي پیداکوي
8. پر علم باندي دعمل کونکو علماؤو سره ناسته دعلم زیاتوالي پیدکوي.[1]

امام رباني رحمه الله فرمایې چي د اولیاؤو سره ناسته کبریت احمر دی ، دآخرت یاد او دالله ﷻ سره محبت پیداکوي.حضرت مولانا رومي رح فرمایې :[2]

همنشین اهل معنی باش تا — هم عطا یابي وهم باشي فتا
گر تو سنگ صخره مرمر شوي — چون بصا حبدل رسي گوهر شوي

---

[1] تفسیر کبیر ج ۱ صـ ۲۰۱.
[2] مثنوي ج ۱ صـ ۲۶، ۲۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۰﴾ د یوه مؤمن پر بل مؤمن حقوق :

﴿ لِلْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ سِتَّ خِصَالٍ يَعُوْدُهُ اِذَا مَرِضَ وَيَشْهَدُ اِذَا مَاتَ وَ يُجِيْبُهُ اِذَا دَعَاهُ وَيُسَلِّمُ عَلَيْهِ اِذَا لَقِيَهُ وَيُشَمِّتَهُ اِذَا عَطَسَ وَيَنْصَحُ لَهُ اِذَا غَابَ اَوْ شَهِدَ. ﴾ [1]

ترجمه : د يو مؤمن پر بل مؤمن باندي شپږ حقه دي :

﴿۱﴾ کله چي يو مسلمان ناروغ سي بل به يې پوښتنه کوي.
﴿۲﴾ کله چي مسلمان مړ سي په جنازه کي به يې ګډون کوي
.﴿۳﴾ کله چي ده ته دميلمستيا بلنه وسي ميلمستيا به قبلوي
﴿۴﴾ کله چي يو دبل سره يوځاى سي نو سلام به ور اچوي.
﴿۵﴾ کله چي يو مسلمان و ترچي ﴿او الحمد لله ووايي﴾ د هغه جواب به ورکوي ﴿په يرحمك الله سره﴾ .﴿۶﴾ يو مؤمن به دبل مؤمن خير خواه وي که دا بل مؤمن حاضر وي که غائب.

لغات : خِصَال : جمع دخَصْلَة ده .
يَعُوْدُهُ : دنَصَرَ دباب ثخه معنى پوښتنه دمريض کول.
يَشْهَدَ : دسَمِعَ دباب ثخه معنى حاضريدل ،شاهدي ورکول . دباب مفاعله ثخه : ليدل .

---

[1] عن ابي هريرة رضی الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ للمؤمن ..... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۳۹۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يُجِيْبُه : د باب افعال څخه معنى قبول ، جواب ورکول.
دَعَاه: د نصر دباب څخه معنى بلنه .
لَقِيَهُ: د سمع دباب څخه معنى يو ځاى کيدل .
يُشَمِّتُه : دتفعيل دباب څخه معنى د ترچي والا جواب ورکول.
يَنْصَحُ: د فتح دباب څخه معنى يې خير خواهي ده .
تشريح : يو مؤمن پر بل مؤمن باندي ۶ شرعي حقوق لري :

1. د قريبانو، دوستانو او همسايگانو د مريض پوښتنه به کوي . په حديث شريف کي ذکر دي چا چي د مريض پوښتنه وکړه سهار يا ماښام اويا زره ملائکي دده دمغفرت دعاء کوي ، که سهار پوښتنه وکړي تر ماښامه دعاء ورته کوي او که ماښام پوښتنه وکړي نو تر سهاره پوري دعاء ورته کوي .
2. د يو مؤمن ميلمستيا به قبلوي ، ميلمستيا که دواده وي که د بل شي چي انسان ته عذر نه وي دا مسنون طريقه ده چي قبلوي به يې او بيله عذره نه قبلول په حديث شريف کي سخت منع راغلې ده ، البته که ده لره عذر وو نو بيا معاف دی .

که چيري د واده يا ميلمستيا په ځاى کي غير شرعي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارونه وه لکه ساز، عکسونه ، فلمونه وغیره او دی خبر وي نو بیا به هغه ځای ته نه ورځي او که چیري دی ناخبره ورغلی وروسته معلومه سول چي دلته ناروا وي دي نو دغه ورتلونکی که عام سړی وي نو حکم دادی که یې دمنع طاقت پر شرعي طریقه درلودی منع به یې کوي که یې طاقت نوو نو د ډوډۍ تر وخته به کښېني او که په ډوډۍ کي هم دغه نارواه عمل وي نو بیا به ډوډۍ هم نه خوري .
او که چیري دغه ورتلونکی عالم وي نو دغه عالم لره د ډوډۍ تر وخته ناسته هم نه ده رواه یا به یې منع کوي او که یې نسو منع کولای نو بیا به ځي ، نن سبا اکثره ودونه پر دغه طریقه دي ډېر احتیاط پکار دی . [1]

3. سلام به ور اچوي ، ددې هم تفصل تیر سوی دی .
4. که یو مؤمن وترچي او الحمدلله ووایې نو پر اوریدونکي باندي واجب کفایې دي چي جواب به په يَرْحَمُكَ اللّٰهُ ورکوي تر درو ځلو پوري .
5. که چیري یو مؤمن مړ سي جنازې ته به ورځي داهم واجب کفایې دی .

---

[1] الفتاوی الهندیة ج ۵ صـ ۳۴۳. هدایهٔ ج ۴ صـ ۴۵۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. يو مؤمن به دبل مؤمن خير غوښتونکی وي که هغه حاضر وي که غير حاضر ، کوم شی چي دځان لپاره خوښوي هغه به د بل مؤمن لپاره هم خوښوي، او کوم شی چي د ځان لپاره بد گڼي هغه به دبل مؤمن لپاره هم بد گڼي . [1]

د حضرت ابوهريرة ؓ مختصر حالات :

نوم يې عمر، ابوهريرة يې کنيت دی . خانداني نوم يې عبدالشمس وو نبي کريم ﷺ يې نوم په عمر ور بدل کړ. د خيبر په کال مسلمان سو، دنبي کريم ﷺ سره به هميشه ملگری وو، وخت دملاقات يې کم مگر شوق د احاديثو يې ډير زيات وو. (۵۳۷۴) احاديث دده مبارك څخه نقل سوي دي

په سنه ۵۱ هـ کي د ۷۸ کالو په عمر يې وفات کړی دی، وليد دجنازې لمونځ ورکړی دی .

رضي الله عنهم اجمعين .

---

[1] مظاهر حق ج ۴ صـ۳۰۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۱﴾ د یو مسلمان د بل مسلمان څخه تر درو ورځو زیات اړیکي شکول جواز نه لري :

﴿ لاَيَحِلُّ لِمُسْلِمٍ اَنْ يَّهْجُرَ اَخَاهُ فَوْقَ ثَلْثٍ فَمَنْ هَجَرَ فَوْقَ ثَلْثٍ فَمَاتَ دَخَلَ النَّارَ ﴾ [1]

ترجمه : هیڅ مسلمان لره دا جائز نه ده چي هغه د خپل مسلمان ورور سره تر درو ورځو زیات قطع تعلق وکړي که چا دغسي وکړه او پر همدغه خوابدتیا مړ سو نو هغه به جهنم ته داخل سي .

لغات : يَهْجُرُ: پرېښودل، قطع تعلق.

اَخٌ: ورور.

اَلنّارُ: اور.

تشریح : شریعت مقدسه د انسان د طبیعت مراعت کړی دی چي په درې ورځي کي دانسان درد خلاصیږي او یا کمیږي . البته د یو دیني غرض په خاطر تر درو ورځو زیات خوابدیدل هم جواز لري مثلا یو سړی بې عقیدې وي یا بې دینه وي لیکن ددغه خوابدۍ په وخت کي به کناره کشي هم پر سمه طریقه وي یعني غیبت یاعیب جویې به یې نه

---

[1] عن ابي هريرة ﷺ ان رسول الله ﷺ قال : لايحل ...... الخ . مشكوة ج ۲ صـ ۴۲۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي ، او دغه خوابدتیا به د نفس په خواهش نه وي .
خرابي د قطع تعلق : یوه سزا خو په دغه حدیث کي ذکر ده چي امام توربشتي رح فرمایي چي دخول د اور یې پر ځان واجب کړی .[1]
په یو بل حدیث شریف کي راغلي دي : چي د دوشنبې او جمعې په ورځ دجنت دروازې خلاصي وي او په بل روایت کي راغلي دي چي په دغه ورځو کي پر ذات الهي ﷻ باندي اعمال پیشیږي نو ذات الهي ﷻ د هر مؤمن مغفرت کوي مگر دغسي دوه مؤمنان چي عداوت سره لري مغفرت یې نه کیږي .[2]
او په یو بل روایت کي ذکر دي چي د روژې اعمال یې هم معلقه پاته وي تر څو چي خوابدتیا د منیځه ولاړه نسي .
په یو حدیث شریف کي ذکر دي چي د دوو خوابدو په مینځ کي چي هر یوه اول سلام واچوی هغه شخص بهتره دی او که یوه درې ځله سلام واچوی مگر بل جواب ورنه کړی نو دخوابدتیا ټوله گناه پر جواب نه ورکونکی ده .[3]

---
[1] مرقات ج ۹ صـ ۲۳۸.
[2] مرقات ج ۹ صـ ۲۳۴.
[3] مرقات ج ۱ صـ ۲۳۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنبیه : که چیري یو شخص سره دطبعیت موافقت نلري نوتعلق دي ورسره کم کړي، داسي نه چي سلام ورسره بند کړي دا سخته گناه ده او همدا عمل زموږ په خلگو کي ډیر زیات سته . الله ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته ددغه گناه څخه نجات ور په برخه کړي . آمین.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۲﴾ رحم پر مؤمنانو باندي :

﴿ لاَيَرْحَمُ اللّٰهُ مَنْ لاَّيَرْحَمُ النَّاسُ[1] ﴾

ترجمه : الله ﷻ رحم نه کوي (کامل رحم) پر هغه چا باندي چي هغه پر خلگو باندي رحم نه کوي .

لغات : رَحِمَ : مهرباني کول، دباب سمع څخه دی .

تشريح :پر عامو مؤمنانو باندي به بل مؤمن شفقت، رحم او حسن ظن لري ، که چيري يو مؤمن په نارواه يا گناه اخته وي د اصلاح فکر به يې کوي په ښه اخلاقو سره به دغه گنهکار شخص د بدو څخه منع کوي لکه چي مخکي په حديث نمبر ۶ کي ذکر سول، او همدارنگه به په پټه الله ﷻ ته دعاء کوي چي يا الهي ته هدايت ورنصيب کړه ، مقصد دا چي هيڅ يو مؤمن ته به په حقارت او سپك نظر نه گوري.

په يو بل حديث مبارك کي ذکر دي : چي نبي کريم ﷺ فرمايي : يومؤمن به پر بل مؤمن ظلم نه کوي او نه به يې ذليله کوي او نه به يې سپکوالی کوي ځکه چي تقوا دلته

---

[1] عن جرير بن عبدالله قال : قال رسول الله ﷺ لايرحم ..... الخ . مرقات ج ۹ صـ ۱۶۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده ،نبي کريم ﷺ زړه ته اشاره وکړه او دا اشاره يې درې ځله وکړه .[1]

لهذا لازمه ده چي څوك پر هر مؤمن شفقت ولري او دهر مؤمن عزت،قدر او احترام ولري د ايمانداری په خاطر .

زموږ ځيني خلګ د ځينو خلګو څخه دګناه په خاطر د هغه سپك والی کوي دا ښه کار نه دی بلکه د هغه د اصلاح کوښښ به کوي ، په سپك والی او بد وړلو سره نور هم دغه سړی د دين څخه متنفر کيږي .

۞۞۞

---

[1] مرقات ج ۹ صـ ۱۷۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۳﴾ پر ښځو باندي ترحم کول :

﴿ قَالَ رَسُوْلَ اللهِ ﷺ لاَيَفْرَكُ مُؤْمِنٌ مُؤْمِنَةً اِنْ كَرِهَ مِنْهَا خُلْقًا رَضِيَ مِنْهَاآخَرَ﴾ [1]

ترجمه : نبي کريم ﷺ فرمايې : چي يو مؤمن نارينه دي د مؤمني ښځي سره بغض نه کوي که چيري دده په نظر ددغه ښځي يو عادت يا خصلت بد اوناخوښه وي نو يو بل خصلت به يې ښه اوخوښ وي .

لغات : يَفْرَكُ : دباب سمع څخه معنی يې بغض ده.

كَرِهَ : د سمع دباب څخه ناخوښه .

تشريح :يعني خاوند لره مناسبه نه ده چي د خپل کور والا څخه نفرت وکړي ځکه چي دانسان ټول عادات نسي سميدلای که يې اخلاق بد وي خو ښه اخلاق هم لري .

د فرك لفظ د ميړه او ښځي تر مينځ نفرت ته ويل کيږي .

خلاصه دا چي پر ښو اخلاقو به دي نظر وي او پر بدو اخلاقو به صبر اوتحمل کوې .

په يو بل حديث مبارك کي ذکر دي چي نبي کريم ﷺ فرمايې

---

[1] مشکوة ج ۲ صـ ۲۸۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي ښځه د پوښتنې د کاره هڅوکي څخه پیدا ده سیده کیږي نه ، که یې ته سیده کوې نو ماتیږي او ماتېدل دښځي طلاق دی .

نبي کریم ﷺ فرمایې : استوصوا بالنساء خيرا ، دښځو متعلق چي ما کوم دخیر وصیت کړی دی (چي د دوئ سره ښه کوئ) هغه وصیت قبول کړئ ، یعني ظلم، بې ځایه وهل بدسلوکي وغیره مه ورسره کوئ .[1]

په یو بل حدیث شریف کي ذکر دی چي په تاسو کي بهترین شخص هغه دی چي د خپل اهل (کوروالا،کوچنیانو،دوستانو،خدمتګارانو) په حق کي بهترین وي .[2]

مګر زموږ پښتانه د الله ﷻ پر دغه کمزور مخلوق(ښځه) باندي څومره ډول ډول زیادتي او خیانتونه کوي یا په جوړه کي ښځي ورکوي یا یې خرڅوي وغیره .. دا ټوله اعمال دشریعت مقدسه او دنبي کریم ﷺ د طریقې څخه خلاف اعمال دی ، ددې نتیجه به په قبر اوحشر کي

---

[1] مشکوة ج ۲ صـ ۲۸۰.

[2] مشکوة ج ۲ صـ ۲۸۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

معلومیږي . نور د ښځي او میړه تر مینځ حقوق زموږ په رساله (تحسین النکاح) کي ملاحظه کولای سئ .

البته چي دښځي سره به صبر اوتحمل کوي دا یوازي په کورني ژوند کښي دي که چیري ښځي د شریعت څخه خلاف ورزي کول مثلا بې ستري وغیره نو بیا به یې نه پریږدي بلکه پابندي به پر لګوئ .

الله ﷻ دي ټول مسلمانان ددغه مظلوم قوم دحق تلفۍ څخه وساتي . آمین .

❁❁❁❁❁

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۴﴾ د نکاح فضیلت :

﴿ اِذَا تَزَوَّجَ الْعَبْدُ فَقَدْ اِسْتَكْمَلَ نِصْفَ الدِّيْنِ فَلْيَتَّقِ اللهَ فِيْ نِصْفِ الْبَاقِيْ﴾ [1]

ترجمه : کوم بنده چي نکاح وکړي نو هغه نیم دین پوره کړی ، ده لره پکار ده چي دپاته نیم دین په باره کي دحق تعالی ﷻ څخه وبیرېږي .

لغات : تَزَوَّجَ: دباب تَفَعّل څخه، معنی یو ځای کیدل مگر دلته دنکاح په معنی دی. اِسْتَكْمَلَ : باب استفعال پوره کیدل.

نِصْفُ: نیم . اَلدِّیْن : په لغت کي لار او روش ته وایې ، او په اصطلاح کي اصولي احکامو ته وایې چي جزئیاتي پر بناء وي او هم دغه ته ملت وایې د کلیاتو،جزیاتو یا اصولو فروع مجموعې ته شریعت وایې .

تشریح : په انسان کي دوه داسي خواهشات سته چي دا احتمال سته چي په ټوله دین کي دفساد سبب وگرځي :

(۱) د نس خواهشات چي همیشه د ښه خوړو فکر کوي .

(۲) شهواني خواهشات چي همیشه په دې فکر کي وي چي هر ځای یو ښائسته ښځه وي باید دده په نکاح کي وي ، د نکاح

---

[1] عن انس قال قال رسول الله ﷺ اذا تزوج ..... الخ . مشکوة ج ۲ صـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ذريعه سره يې شهواني شوق پوره كيږي، لهذا د نصف دين حفاظت خو وسو او دباقي نيمايي دين تكمله به په عباداتو، ښه افعالو او ښه اعمالو سره پوره كيږي.

(۲) د حلال رزق طلب به كوي چې دا بنسټ د عباداتو دی.

نكاح په شريعت مقدسه كې يو لوړ سنت عمل دی ، كله نكاح فرض وي، كله واجب وي، كله سنت وي، كله مكروه وي او كله حرام گرځي، تفصيل يې زموږ په رساله (تحسين النكاح) كې ملاحظه كړئ.

البته نكاح د نصف ايمان يا نصف دين مرتبه لري انسان پاكدامنه كوي ، په احاديثو مقدسوو كې ډير فضائل ذكر دي او دا طريقه مسنونه دانبياء كرامو عليهم السلام ده ، او همدارنگه يو لوی انعام دی ډيري فائدې پكښې دي ، مگر ځيني خلگ لوی خيانت كوي ښځي يې كښېنولي وي په نكاح يې نه وركوي او سپين سري سي ، د يو غلط غرض په خاطر چې يا ميراث راځخه يونسي يا يې غټ ولور مقصد وي يا وايې چې زما سيال نه راپيداكيږي نو دی به د آخرت په ورځ د الله ﷻ په حضور كې ددغه خيانت جواب وركوي او دا ديو انسان سره لوی خيانت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۵﴾ ږیره پرېښودل :

﴿ خَالِفُوْا الْمُشْرِكِيْنَ اَوْفِرُوْا اللِّحٰى وَاَحْفُوْا الشَّوَارِبَ ﴾[1]

ترجمه : د مشرکینو څخه مخالفت وکړئ: ږیره اوږدوی او بریتونه پرې کوی .

لغات : اَوْفَرْ : د باب ضرب څخه معنی زیاتول .

اَللحیٰ: جمع د اَللِحْیَة په معنی د ږیره .

اَحْفَوْا: د بریتو په پرې کولو کي مبالغه کول .

تشریح : د مشرکینو دا عادت وو چي ږیره یې خریله او دمجوسیانو دا عادت وو چي ږیره یې تر موټ کوچنۍ کوله، او بریتونه یې اوږدول ، شریعت مقدسه د هغه بر خلاف حکم کړی دی چي ږیره اوږدوئ او بریتونه کوچني کوئ.

علماء کرام فرمایې: چي په دغه حدیث سره ثابته سول چي د کفارو د خصوصي عاداتو څخه به مخالفت کوی مشابهت به په عاداتو کي نه ورسره کوئ ، اوبل دا چي ږیره واجب ده او د واجب پریښودل گناه کبیره ده ، لهذا ږیره خرول یا تر موټ کمول حرام کار دی .

---

[1] عن ابن عمر رضي الله عنه قال قال رسول الله ﷺ خالفوا .... الخ مشکوة ج ۲ صـ ۳۸۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دحضرت عبدالله بن عمر رضي الله عنه دا عادت وو چي تر مټ زياته ږيره يې پرې کول ، اوپه ترمذي شريف کي ذکر دي چي نبي کريم ﷺ هم تر مټ زياته ږيره دشاوخوا د اطرافو څخه پرې کول .

ږيره پرېښودل د يو لك ځليرويشت زره انبياء کرام عليهم السلام عادت اوسنت دی ټوله صحابه کرامو رضوان الله تعالى عليهم اجمعين ږيري درلودې ، او دڅلورو امامانو (امام اعظم،امام شافعي، امام مالك، امام احمدبن محمد بن حنبل رحمة الله عليهم اجمعين) په نزد يو موټ ږيره پريښودل واجب ده .[1]

نو د داسي يو ټينګ سنت څخه مخالفت کول لويه بد بختي ده ، زموږ په هيواد کي اوس دا مصيبت ډير عام سوی دی د ځوانانو څخه علاوه سپين ږيري هم په دغه مصيبت اخته دی ، الله ﷻ دي ټول مسلمانان ددغه مصيبت څخه خلاص کړي . آمين .

---

[1] د احنافو کتابونه : فيض الباري ج ۴ صـ ۳۸۰، بذل المجهود ج ۱ صـ ۳۳، اشعة المعات ج ۱ صـ ۱۳۰ ،او داسي نور . د امام مالك کتاب الابداع في منار الابتداع، دامام شافعي کتاب : کتاب الام . دامام احمد بن محمدبن حنبل کتاب شرح المنتهي . جواهر الفقه ج ۲ صـ ۴۲۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۶﴾ د حلال رزق کوښښ کول :

﴿ لاَيَدْخُلُ الْجَنَّةَ جَسَدَ غُذِّىَ بِالْحَرَامِ [1] ﴾

ترجمه : هغه بدن به وجنت ته داخل نسي چي دهغه پرورش په حرام (مال) سره سوی وي .

لغات : غُذِّىَ : د نصر دباب څخه، په معنی د خوراك ورکول . جَسَدَ: بدن انساني او جمع يې اَجْسَادْ دی .

تشريح :د حديث شريف مطلب دادی چي كه يو شخص حرام مال وخوري او هغه مؤمن وي د جنت و هغه لوړ مقاماتو ته نسي داخليدلای ، او كه حرام مال حلال وبولي نو بالكل جنت ته نسي تللای ، يا دا چي حرام خوره مؤمن جنت ته نسي داخليدلای تر څو چي د حرام مال د خوړلو سزا ونه څكي . فقهاء كرام فرمايي : كه چاته دا معلومه سي چي ددغه شخص مال اكثره حرام دی نوددغه شخص ميلمستياد ي نه قبلوي، كله بيا داسي وي چي مال خو نه دی حرام ليكن ميلمستيا يا واده داسي وي چي د ډوډۍ پر وخت عكاسي كوي يا سرود وي نو دغه ډول ډوډۍ به هم نه خوري او دغسي واده يا ميلمستيا ته به بالكل ځوك نه ځي . پوره تفصيل په هداية جلد ۴ كي موجود

---

[1] عن ابي بكر رضي الله عنه ان رسول الله ﷻ قال : لايدخل ...... الخ . مشكوة ج ۱ صـ ۲۴۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی . او په حدیث نمبر ۱۰ کي تیر سو .

مسئله : که چیري حرام شی وخوري بیا وروسته خبر سي نو قی کوي به یې ، حضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه یو ځل دغسي قی وواهه چي ده مبارك ته معلومه سول چي دا مال حرام دی .[1]

مسئله : که چا حرام مال خوړلی وي نو ددې کفاره څه ده ؟
د زړه په اخلاص سره به توبه او استغفار کوي او الله پاك ﷻ ته به زاري او دعاء کوي چي معاف کړل سي .

مسئله : که دیو چا سره حرام مال وو دغه حرام مال به بیله د ثواب دنیته پر مسکینانو باندي خیراتوي .

مسئله : کوم سړی چي کاروبار کوي د خپل کاروبار معلومات به کوي چي په شریعت مقدسه کښې دا زما کاروبار جواز لري کنه،دامعلومات پر ده باندي فرض دی.
د عباداتو د قبلیدو بنیاد پر حلال رزق باندي دی ، په یوه روایت کي حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنه نقل کوي چي دهغه چا لمونځ نه قبلیږي چي دده نس په حرامو سره ډك وي ، همدارنګه دعاء یې هم نه قبلیږي .[2]

---

[1] احیاء العلوم ج ۲ صـ ۱۲۸.

[2] احیاء العلوم ج ۲صـ ۱۲۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۷﴾ سلام اچول :

﴿ اَلْبَادِيُّ بِالسَّلاَمِ بَرِئٌ مِّنَ الْكِبْرِ﴾ [1]

ترجمه : اول سلام اچونکی د تکبر څخه خلاص دی .

لغات: اَلْبَادِي : اول کونکی ،

بَدَاَ د فتح د باب څخه دی معنی یې شروع کول دي .

بَرِئ : د فتح، سمع او کرم دباب څخه معنی یې نجات حاصلول .

اَلْکِبْرُ : غرور، د کرم دباب څخه په مرتبه کي لوړوالی ، دنصر او سمع دباب څخه : په عمر کښې لوړ والی .

تشریح : کله چي دوه مسلمانان په یوه حالت یا دواړه سواره وي یا دواړه پر پښو وي چي سره مخامخ سي هر یوه چي اول سلام اداء کړی نو هغه دتکبر څخه لیري دی ، یا الله ﷻ دده د زړه څخه تکبر باسي ددغه عمل په وجه .

د تکبر تعریف : تکبر دې ته وایې : چي مقابل خلگ سپك و بولي او ځان دکمالاتو خاوند وبولي او نور دکمالاتو خاوند ونه بولي، او نورو ته سلام ادا کول د ځان توهین بولي . تکبر ډیره سخته گناه ده په قرآن کریم او احادیثو مقدسوو کي یې ډیر بدوالی راغلی دی .

---

[1] عن عبدالله ان النبي ﷺ قال: البادي .... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۰۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سلام احکام :سلام اداء کول سنت کفايې دی او جواب يې واجب کفايې دی .[1] يعني په يوه ټولۍ کې که يو نفر سلام اداء کړي نو سنت اداء سول او که چيري يو سړی يوې ټولۍ ته دمسلمانانو سلام ادا کړي او په هغو کې هم يو سړی جواب ورکړي نو دټولي ټولۍ غاړې د واجب څخه خلاصې سوې .

نبي کريم ﷺ ډير تاکيد کړی دی چې سلام عام کړئ ځکه دا دمسلمانانو په مينځ کې دالفت اومحبت سبب ګرځي .

که دوه نفره سره يو ځای سول نو اول به څوك سلام ادا کوي؟ لوړ سړی به وکښېنته ته سلام اداء کوي مثلا تيريدونکي سړی و ولاړ يا ناست سړي ته، کشر و مشرته ،او که مشر يې کشر ته اداء کړي هم صحيح ده دنبي کريم ﷺ څخه داعمل ثابت دی ، يو سړی چې پر دابه (سواري) سپور وي هغه به و پياده ته سلام ا داء کوي او که دواړه پياده وه نو حکم يې پورته ذکر سو .

سلام چونکه يو دعاء ده نو ځکه کافر ته به سلام نه اداء کوي ځکه چې کافر لره دعاء نسته بلکه د ضرورت په وخت کې به نور الفاظ استعمالوي .

او همدارنګه سلام او جواب دواړه به په خوله اداء کوي نه په لاس يا په ګوتو باندي، ځکه دا ديهودو او نصاراوو عادت و

---

[1] مرقات ج ۸ صـ ۴۲۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

و. البته که یو څوك لیري وي نو سلام خو به په خوله اداء کوي او په لاس که اشاره وکړي چي ما سلام اداء کړي نو بیا پرواه نلري ، او همدارنگه جواب د سلام هم په خوله واجب دی په لاس کفایت نه کوي.

سلام اچول په شروع دمجلس او په آخر دمجلس کي اچول پکار دي. [1] السلام علیکم ورحمة الله ویل افضله دي ، سلام علیکم هم صحیح دی مگر افضله هغه لوړ دی.

په بعضو ځایو کي به سلام نه اچوي :

۱: په مسجد کي به سلام نه اچوي ځکه چي خلگ په عبادت مشغول وي.

۲ : په مجلس کي دتدریس به سلام نه اچوي.

۳:په مجلس کي دذکر به سلام نه اچوي.

۴: په غسل خانه او اوداسه په ځای کي او داسي نور دغسي نامناسبه ځایو کي به سلام نه اچوي. په دغه مذکوره صورتو کي که چا سلام واچاوه جواب یې نه دئ لازم.

مسئله : که نامحرمي ښځي سلام واچاوه که ځوانه ښځه وه جواب به نه ورکوي که سپین سري وه بیا به په زوره جواب ورکوي.([1])

---

[1] مرقات ج ۸ صـ ۴۵۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۸﴾ غیبت سخته گناه ده :

﴿ اَلْغَيْبَةُ اَشَدُّ مِنَ الزِّنَا [2]﴾

ترجمه : غیبت کول تر زنا ډیر سخت دی .

لغات : اشد : د ضرب دباب څخه معنی یې سختیدل .

تعریف دغیبت : غیبت و دې ته وایې چي د یو شخص په عدم موجودګي کي دده متعلق یو داسي خبره وکړې که چیري دغه شخص دا خبره واوري نو خوا یې بدیږي که چیري داعیب په دغه شخص کي وي، او که چیري داعیب په دغه شخص کي نه وي نو دې ته بهتان ویل کیږي .

تشریح : په مذکوره حدیث شریف کي غیبت تر زنا بد بلل سوی دی، وجوهات د بدوالي یې علماء کرامو ذکر کړي دي : (۱) زنا هر چا ته معلومه ده چي ما یو غټه گناه وکړه نو توبه ځیني کاږي مگر غیبت کونکی دا گناه سپکه بولي. (۲) غیبت کونکی غیبت گناه نه بولي (۳) دغیبت کونکي گناه نه معافیږي تر څو چي هغه سړی یې معاف نه کړي که چیري هغه سړی خبر سوی وو. ددغه درو وجوهاتو پر بنیاد

---

1 : فتاوی هندیه ج : ۵ ص : ۳۲۵

2 عن ابي سعید و جابر قالا : قال رسول الله ﷺ الغیبة .... الخ . مشکوة ج ۲ص۴۱۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غالبا نبي کريم ﷺ تر زنا بده بللې ده که څه هم زنا په خپله يو لويه او عظيمه ګناه ده .

شپږ ځايه غيبت جواز لري :

1. که يو چا ظلم درباندي کړی وي ددغه ظلم بيان و قاضي،حاکم وغيره ته کول جواز لري .
2. که يو شخص غلط کار کوي ته وداسي شخص ته دا بيان وکړې چي هغه يې اصلاح کولای سي لکه دکور مشر ،عالم،مقتدا وغيره ، مقصد دي تغير دمنکر وي
3. د مفتي څخه دسوال په وخت حقيقت د مخالف شخص بيانول دا هم جواز لري . که مفتي ته دنامعلوم شخص په نامه ياد سي نو ښه کار دی .
4. يو شرير شخص وي خلګ خبرداره کوي چي دده دشر څخه وساتل سي لکه طالب دعلم يا طالب د رضا مندی الهي ﷻ لپاره چي وي و يو داسي شخص ته ځي چي هلته دده فائده نه وي يا ده ته دنيوي يا بل ضرر وي ، يا هغه سړی بدعمله وغيره وي . په شرط ددې چي مقصد به يې نصيحت وي نه بل شی .
5. يو شخص مشهوره وي په فسق يا بدعت سره نو ددغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شخص حال بيانول جواز لري مگر هغه عيوب چي ظاهر وي لکه فسق،غلا وغيره ...

6. که يو شخص مشهوره وي په يو لقب باندي مثلا گوډ ، کوڼ .....او داسي نور . نو ددغه شخص په نه وجود کي په دغه نامه يادول پرواه نه لري په دې شرط چي پر طريقه دنقصان به نه وي مگر په بل نامه يادول افضل دي .

په دغه مذکوره شپږو ځايو کي غيبت پرواه نه لري .[1]

دغيبت دمجلس څخه ځان خلاصول :

که چيري په يو مجلس کي غيبت کيدی که يې قدرت درلودی نو په ښه اخلاقو سره دي يې منع کړي ، او که يې دمنع کولو قدرت نه درلودی نو دغه مجلس به پريږدي او که يې مجلس هم نسو پاته کولای نو غوږ به نه پر نسي بلکه خپل ذکر به کوي ، انشاء الله مسئول به نه وي .[2]

---

[1] رياض الصالحين صـ ۴۶۴.

[2] رياض الصالحين صـ ۶۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۹﴾ د ظلم څخه ځان ساتل :

﴿ اَلظُّلْمُ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ [1]

ترجمه : ظلم د قيامت په ورځ د تاريکيو په صورت کي وي.

لغات : اَلظّلْمُ : جمع يې ظُلُمَات، دضرب د باب څخه معنى يې بې موقع ايښودل، د سمع دباب څخه دشپې تاريکه کيدل .

يَوْم : جمع يې ايام ده جمع الجمع يې اَيَاوِيْم ده .

اَلْقِيَامَة : د مرگه وروسته راپورته کيدل ، دنصر دباب څخه معنى يې دريدل .

تعريف ظلم : ظلم په لغت کي يو شى بې ځايه او بې موقع ايښودلو ته وايې او په عرف کي ورته تجاوز وايې ، په شريعت کي هم دغه معنى ده البته دشرعي محل تجاوز ته ظلم وايې . [2]

تشريح : د آخرت په ورځ ظالم داسي په تاريکيو کي راگير وي چي هغه نور چي مؤمن ته ورکول کيږي ظالم ځيني محروم وي او مؤمن د هغه نور په ذريعه سره تگ کوي .

---

[1] عن ابن عمر ﷺ ان النبي ﷺ قال الظلم ...... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۳۴.

[2] مظاهر حق ج ۴ صـ ۵۹۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلام د همدردۍ او ورورولۍ تعلیم ورکوي او ظلم دا دواړي مادې تباه کوي ، په حدیث قدسي کې ذکر دی : یا عبادي ... الخ . چې الله ﷻ فرمایې : اې زما بندګانو ما پر خپل ذات باندې ظلم حرام کړی دی نو ستاسو په مینځ کې هم ظلم حرام دی یو پر بل باندې ظلم مه کوئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۰﴾ ځان ساتل د حسد، بغض، بدګمانۍ وغیره څخه :

﴿ اِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ فَاِنَّ الظَّنَّ اَكْذَبُ الْحَدِيْثِ وَلاَتَحَسَّسُوْا وَلاَتَجَسَّسُوْا وَلاَتَنَاجَشُوْا وَلاَتَحَاسَدُوْا وَلاَتَبَاغَضُوْا وَلاَتَدَابَرُوْا، وَ كُوْنُوْا عِبَادَاللهِ اِخْوَانًا﴾ [1]

ترجمه : د بد ګمانۍ څخه ځان وساتئ بیشکه بدګماني د خبرو بدترین درواغ دي، او نه به د خلګو پر پټو خبرو باندي ځان خبرداره کوئ که دخیر خبر وي که د شر(هغه خبري چي تا سوء ظن ته رسوي) یو تر بله ځان لوړ مه بولئ، یو تر بله به حسد نه کوئ ، یو تر بله به بغض نه کوئ، یو تربله به غیبت نه کوئ ، اې د حق تعالی جل وعلا بندګانو یو تر بله ورونه وګرځئ د وروړګلوۍ ژوند سره کوئ .

لغات : اَلْظَنّ : ګمان ته وایې، دیو شي متعلق که ستا داخیال وي چي دا کار سوی دی مثلا زید راغلی دی کنه که دي دنه راتګ خیال کم وي دې ته وهم وایې او که دي د راتګ خیال ډیر وي دې ته ظن وایې ، او که دواړه برابر

---

[1] عن ابي هريرة ﷺ قال قال رسول الله ﷺ اياكم ..... الخ مشكوة ج ۲ صـ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي هغه ته شك وايې كه دي خپله په سترګو وليدی دې ته يقين وايې .

وَلاَتَحَسَّوا: ځان په خير خبردار كول د باب تفعيل ثخه دی . وَلاَ تَجَسَّسُوا: ځان خبر داره كول په شر باندي، دباب تفعيل ثخه دی .

وَلاَتَنَاجَشُوْا: د ځان لوړوالی په خلګو كي ، دنفرت په معنی هم دی .

تشريح : په دغه حديث مقدسه كي مؤمنان د هغه بدو باطني مريضيو ثخه راګرځوي چي دمسلمانانو وروركلوي او اتفاق ته سخت تاوان كوي .

(۱) ګمان : ګمان په شريعت مقدسه كي ۴قسمه دی :

(۱) حرام : چي ذالت الهي ﷻ پر ما باندي رحم نه كوي نه مي بخښي بلكه دا فرض دی چي مؤمن به وايې الله ﷻ پر ما رحم كوي . (۲) واجب : چي د يو سړي ظاهري حالت سم وي بيله دليل قوي بدګماني حرامه ده . (۳) مباح: چي سړي ته په درو او ثلورو ركعاتو كي شك وي : اوغالب ګمان يې د ثلورو ركعاتو وي نو پردغه عمل كول جائز او مباح دي ، البته كه پر يقين عمل وكړي چي درې ركعاته دي هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

صحيح دي . (۴) مستحب : دهر مسلمان سره نيك گمان كول .[1]

(۲) تحسس او تجسس: د خلگو په هغو شيانو ځان خبرول چي خلگ يې پټوي مطلق طلب خبرداري ته تحسس وايې او پټ عيوب لټولو ته تجسس وايې .[2]

(۳) تحاسد: حسد يو باطني مرض دی، مطلب يې دادی چي يو سړی يو نعمت ولري ستا دا اراده وي چي دده څخه دغه نعمت زائل سي (دغه نعمت دي نه وي پر پيرزو) او ماته راكړل سي ، يا دمطلق زوال اراده لري دا نيت حرام دی او دې ته حسد وايې ، كه د زوال اراده ونه لرې بلكه د ذات الهي ﷻ څخه دځان لپاره هم دغسي نعمت طلب كړې نو بيا پرواه نه كوي دې ته غبطه وايې ، حضرت مولانا رومي رح هم فرمايې : چي حسد يوه بده مريضي ده چي په توسط د اولياؤو پاتيږي .[3] بيت :

خاك شو مردان حق را زير پا   خاك بر سر كن حسد راهمچو ما

❁❁❁❁

---

[1] احكام القران ج ۲۷ص ۳۰۵.

[2] معارف القرآن ج ۱۲۰، ۸ .

[3] مرقات ج ۹ ص ۲۳۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۱﴾ د بخل بد والی :

﴿ خَصْلَتَانِ لاَتَجْتَمِعَانِ فِيْ مُؤْمِنٍ اَلْبُخْلُ وَ سُوْءُ الْخُلْقِ[1] ﴾

ترجمه : په مؤمن کي دوه (بد) عادته نسي يوځای کيدلای بخل او بد اخلاق .

لغات : تَجْتَمَعَانِ: باب افتعال په معنی د جمع کيدل. سوء اَلْخُلْقِ : د باب نصر څخه په معنی د پيداکيدل او اخلاقو ته وايې او دباب سمع څخه په معنی ريز ريز کيدل .

تشريح : دمذکور حديث شريف مطلب دادی چي په مؤمن کامل کي دا دوه عادتونه نسي يو ځای کيدلای ځکه چي دا دواړه (بخل، او بداخلاق) ډير لوی عيبونه او دډيرو بديو مغز دی، دا هر يو صفت چي په مؤمن کي وي دده ايمان وکمال ته نه پريږدي ، نو پر مؤمن باندي لازمه ده چي ددغه دواړو عيبو څخه ځان پاك وساتي .[2]

په يو حديث شريف کي ذکر دي چي بخيل سړی د ذات الهي ﷻ څخه، دخلگو څخه او دجنت څخه ليري دی ، او

---

[1] وعن ابي سعيد قال: قال رسول الله ﷺ خصلتان....... الخ . مشکوۃج ۱ صـ۱۶۵.
[2] مظاهر حق ج ۲ صـ۲۳۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دالله ﷻ په نزد تر بخیل عابد جاهل سخي محبوب دی .[1]
بخل د دنیوي او دیني بدبختیو یو لوی سبب دی مثلا زکوة، خیرات،صدقات، د دوستانو سره کومك،د کور او اولاد سره پراخي د ټولو څخه مانع دی . حق تعالی ﷻ دي ټول مسلمانان ددغه خبیث صفت څخه خلاص کړي .

❁❁❁

---

[1] مرقات ج ۴ صـ ۳۲۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۲﴾ د دنیا محبت :

﴿ حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيْئَةٍ﴾ [1]

ترجمه : د دنیا محبت د هري خطا رېښه ده .

لغات : اَلْدُنُيَا : موجوده زندگي، دَنَا د نصر د باب څخه په معنی د نژدې کېدل. رَاْسُ : جمع یې رُؤُسْ ده او په معنی د سر ده .

خَطِيْئَة : د باب سمع څخه په معنی د خطا ده .

تشریح :په مذکوره حدیث مقدسه کي ذکر دي چي محبت د دنیا بد دی . ۱ ولي دمحبت په وجه باندي سړی ړوند اوکوڼ گرځي د حلالو او حرامو فرق نه کوي .۲ محبت د دنیا د الهي محبت مانع گرځي. ۳ بل دا چي د دنیا حب انسان د دنیا په غیر ضروري کارو باندي اخته کوي چي ضرورت ورته نه وي حب د دنیا یا زیاته مشغله به نه ورسره کوي ، انسان خو په اصل کي د عبادت او معرفت لپاره پیدا سوی دی او هم دغه اصل کار دی په یوه حدیث مبارك کي ذکر دي چي د الله ﷻ د طرفه پر حضرت موسی ؑ باندي وحي راغلې چي یاموسی !ؑ د دنیا په محبـــــت باندي به نه

---

[1] عن حذیفة قال سمعت رسول الله ﷺ یقول في خطبة : الخمرجماع الاثم والنساء حبائل الشیطان وحب الدنیا ...... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۴۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشغوله کيږي زما په بارگاه کي تر دې لويه گناه نسته .1

حضرت عبدالله بن مبارك رح فرمايي : چي د دنيا محبت او گناهونه د چا زړه ښكار كړى هغه زړه ته نيكي هيڅكله هم نه رسيږي .2

ملا علي قاري رح فرمايي چي ددغه حديث مبارك د مفهوم مخالف څخه دا معلوميږي چي د دنيا څخه بې رغبتي د ټولو نيكيو مغز دى .3

په يوه بل حديث شريف كي ذكر دي چي : (لعن عبدالدينار) لعنت كړه سوى دى پر هغه چا باندي چي دى غلام د مال وي ، يعني چي دمال په محبت گرفتار سي او د الله ﷻ د طاعت او عبادت څخه ليري والى گويا د مال غلامي ده.[4]

امام غزالي رحمه الله فرمايي چي : الله ﷻ كله دنيا پيداكړه نو شيطان مچ كړه او دا يې وويل چي څوك ستا سره محبت وكړي هغه په حقيقت كي زما غلام دى.[5]

داحاديثو څخه معلوميږي چي مال خو ښه دى مگر محبت او زياته مشغله يې بده ده .

---

[1] احياء العلوم ج ۲ صـ ۲۵۰.
[2] مكاشفة القلوب صـ ۲۴۰.
[3] مرقات ج ۹ صـ ۴۰۳.
[4] مشكوة ج ۲ صـ ۴۴.
[5] احياء العلوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۳﴾ د مسلمان خطا ایستل :

﴿ مَنْ غَشَّنَا فَلَيْسَ مِنَّا﴾ [1]

ترجمه : کوم څوك چي مونږ لره خطا ایستل وکړي هغه زمونږ (د جماعت) څخه نه دی .

لغات : غَشّنَا : د نَصرَ دباب څخه معنی يې خطاايستل ، خلاف مصلحت ښکاره کول .

تشریح : مسلمان ته تکلیف رسول حرام دی او داسي شخص د نبي کریم ﷺ د پیروانو څخه نسي کیدلای ، په حدیث شریف کي ذکر دي چي : کوم تاجر یا خرڅونکی چي امین او رښتیاګویه وي (خطاايستل نه کوي) د هغه حشر به د انبیاء کرام علیهم السلام او صدیقینو سره وي .[2]

په یو روایت کي ذکردي چي: الله ﷻ دي رحم وکړي پرهغه شخص باندي چي د رانیولو او خرڅولو په وخت کي نرمي کوي .[3]

فقهاء کرامو اصول ذکر کړي دي چي په کومه معامله کي چي د جنګ اوبدامنۍ توهم پیداکیږي شریعت مقدسه ددې معاملې ممانعت فرمايلی دی او هغه بیع بیع فاسد بولي .

---

[1] عن ابن عمر وابي هريرة عن النبي ﷺ قال : من حمل علينا السلاح فليس منا ، رواه بخاري و زاد مسلم من غشنا ..... الخ . مشكوة ج ٢ صـ ٣٠٥.

[2] مشکوة .

[3] بخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۴﴾ د جمعې دلمانځه پرېښودونکی منافق دی :

﴿ مَنْ تَرَكَ الْجُمُعَةَ مِنْ غَيْرِ ضَرُوْرَةٍ كُتِبَ مُنَافِقًافِيْ كِتَابٍ لاَيُمْحٰى وَلاَيُبَدَّلُ ﴾ [1]

ترجمه : کوم چا چې بیله شرعي عذره د جمعې لمونځ پرېښودی نو په داسې کتاب کې منافق لیکل کیږي چې (لیکنه) یې نه خرابیږي او نه بدلیږي .

لغات : یَمْحٰی : دنصر،سمع دباب څخه معنی د خط خرابول.
یُبَدّلْ : د باب تفعیل څخه بدلو .

تشریح : د جمعې لمونځ فرض عین دی ، علامه ابن همام رح او علامه یحیی رح فرمایې چې دجمعې فرضیت په قرآن،حدیث او اجماع سره ثابت دی ځوك چې د جمعې د لمانځه څخه انکار وکړي هغه کافر دی ، او کوم سړی چې انکار نه کوي البته بیله شرعي عذره د جمعې لمونځ نه کوي نو په حدیث کې د هغه حکم ذکر دی .

جمعې ته ځکه جمعه وایې چې حضرت آدم علیه السلام او حضرت حواء رضي الله عنها په دغه ورځ په مځکه کې سره یو ځای سوي دي ، یا په دې خاطر چې خلګ په دې ورځ په مسجد کې سره یو

---

[1] عن ابن عباس ان النبي ﷺ قال من ..... الخ . مشکوة ج ۱ صـ ۱۲۱ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځای کیږي ، یا به دې خاطر چي د آخرت ورځ هم د جمعې په ورځ قائمیږي چي ټول مخلوق پکښې جمع کیږي .

مِنْ غَيْرِ ضَرُوْرَةٍ: چي یو عذر شرعي نه وي مثلاً دیوظالم څخه بیره، سخت باران وغیره نو بیا دغه وعید دی کوم چي لوړ ذکر سو ، او دا خبره دحدیث چي منافق لیکل کیږي ډیره سخته خبره ده حق تعالی ﷻ دي ټول مسلمانان ددغه غلط عمل څخه وساتي .

فقهاء کرامو ذکر کړی دی چي دجمعې په سهار سفر کول مکروه دي ولي دجمعې دلمانځه د ضائع کیدو خطره وي په دې کي به سړی فهم کوي چي داسي ځای ولاړ نسي چي دجمعې لمونځ ځیني ضائع سي .

دجمعې دلمانځه متعلق ډېر احکام دي فقهآء کرامو ذکر کړي دي په د غه مختصره رساله کي گنجایش نسته چي ټول احکام پکښې بیان سي . البته یوه خبره ډېره مهمه ده : هغه داچي دجمعې دلمانځه لپاره چي کله اول اذان وسي خرڅېدل رانیول مکروه تحریمي دي لهذا مؤمنان به کار وبار او دوکانونه بندوي . که چا تر اذان وروسته کاروبار وکی نو هغه حلالي پیسې یې دکراهیت تحریمي په وجه مکروه سو حق جل وعلا دي مؤمنانو ته عقل ، هدایت ، او عمل ور په نصیب کي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۵﴾ د عکسو دفع کول :

﴿ اَنَّ النَّبِيُّ ﷺ لَمْ يَكُنْ يَتْرُكُ فِيْ بَيْتِهِ شَيْئًا فِيْهِ تَصَالِيْبُ اِلاَّ نَقَضَهُ﴾ [1]

ترجمه : بیشکه نبي کریم ﷺ په کور کښې داسي شی نه پریښودی چي پر هغه به عکس وو بلکه نبي ؑ به هغه ماتوی .

لغات : تَصَالِيْب : د صَلِيْب جمع ده دنصاراوو خاص شعار ته وایي لیکن مراد عکس دی ،

نَقَضَهُ : باب نصر څخه ماتیدو ته وایې .

تشریح : په مذکوره حدیث کښې ذکر دي چي نبي کریم ﷺ عکس نه پریښودی او په ډیرو احادیثو کي دعکس ډیر قباحت (بدوالی) بیان سوی دی ، په یوه حدیث شریف کي ذکر دي چي په کوم کور یا خونه کي عکس وي ملائکې د رحمت هغه کور ته نه داخلیږي .

حکم : ملا علي قاري رح فرمایي: چي عکس سخت حرام دی او گناه کبیره ده که پر ټوکر وي ، پر دیوال وي ، پر

---

[1] عن عائشة رضي الله عنها ان النبي ﷺ ... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۳۸۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

كاغذ وي ، اويا پر سكه وي كه د ذي روح شي عكس وي او كه يې مجسمه جوړه كړې وي دا ټوله سخت حرام دي ، البته د درختو ،باغ وغيره د غير ذي روح شيانو عكسونه پروا نه لري [1] ، دعكسو كاروبار يا دعكس اخستلو روپۍ هم حرامي دي .

په حديث شريف كي ذكر دي چي بېشكه كوم خلگ ته چي دآخرت په ورځ سخت ترين عذاب وركول كيږي په هغوئ كي عكس جوړونكى هم دئ .([2])

په ترمذي شريف كي ذكر دي چي نبي كريمﷺ فرمايي : چي دآخرت په ورځ به دجهنم داور څخه يوه اوږده غاړه راووزي دغه غاړې لره دوې سترگې وي اودوه غوږونه وي اوربېدونكي اوژبه لري خبري كوي دا وايي : چي حق جل وعلا ماته وكالت راكړئ دي چي دغه درې نفره وجهنم ته داخل كم (تحفة الاحوذي كي وايي ډېر درسوائي عذاب دئ) يو دهغو څخه عكس جوړونكى دي .([3])

ډېر خلگ په دغه بېكاره ناروا اخته دي حق جل وعلا دي مسلمانانو ته عقل صحيح ور په نصيب كړي چي ددغه بېكاره ناروا او دآخرة درسوائي څخه ځان وساتي .

---

[1] مرقات ج ٨ صـ ٣٢٥، مظاهر حق ج ۴ صـ ٢٢۶.

[2] : مسلم ٢ \ ١٩٩

[3] : ترمذي ج : ٣ ص : ٨٥

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۶﴾ مرگ د هغه چا چې د جهاد تمنی یې هم نه وي کړې :

﴿ مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَغْزُ وَلَمْ يُحَدِّثْ بِهِ نَفْسَهُ مَاتَ عَلٰى شُعْبَةٍ مِّنْ نِفَاقٍ ﴾ [1]

ترجمه : کوم څوك چې مړ سي په داسي حال کي چې نه یې په خپل ژوند کي جهاد کړی وي او نه یې په زړه کي دجهاد تمنا کړې وي ، نو هغه څوك پر قسم باندي د نفاق مړسوی دی .

لغات : مَاتَ : دباب نصر څخه مرگ ته وايي.

يَغْزُوْ : د باب نصر څخه جهاد ته وايې.

يُحَدِّثُ: د باب افعال څخه ايجاد ته وايې او د باب تفعيل څخه بيان کولو ته وايي .

تشريح : جهاد دمسلمانانو د سرلوړی،عزت او آزادی سبب دی په قرآن کريم او احاديثو کي دجهاد لوړ اهميت او ډير فضائل ذکر دي ، او همدارنگه په قرآن کريم او احاديثو کي ذکر دي چې جهاد تر آخري ورځي د دنيا جريان لري .

البته جهاد اقسام او شرائط لري فقهاء کرامو يې په سيرت په کتابو کي وضاحت کړی دی د ټولو شرائطو مراعت کول

---

[1] عن ابي هريرة ﷺ قال: قال رسول الله ﷺ من مات .... الخ . مشكوة ج ۲ صـ ۳۳۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډير ضروري دي .
په مذكوره حديث مبارك كي هم يو قسم وعيد ذكر دي چي كوم سړی په ټوله ژوند كي نه جهاد وكړي كه په نفس سره وي كه په مال سره ، او نه يې په زړه كي دا تمنا كړې وي چي كاشكي زه مجاهد وايې ددې سړي مرگ لكه دمنافق سړي مرگ داسي دي ، ولي منافقين د جهاد څخه خلاص دي په دې وجه مشابهت ورسره لري .
ملاعلي قاري رح ذكر كړی دی چي ددې حديث شريف څخه دا مسئله ثابتيږي چي كه څوك دعبادت نيت وكړي او دعبادت ترمخه مړ سي نو دعبادت د پريښودلو عذاب او گناه نسته .[1] او پر نيت باندي يې هم ثواب سته .

---

[1] مرقات ج ۷ صـ ۲۸۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۷﴾ د درود شریف فضیلت :

﴿ مَنْ صَلّٰى عَلَيَّ وَاحِدَةً صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ عَشْرًا﴾ [1]

ترجمه : که څوک پر ما باندي یو ځل درود شریف ووایه نو الله ﷻ به پر هغه شخص لس ځلي رحمت نازل کړي .

لغات : صَلّٰى : دباب ضرب څخه ،دعاء کول، لمونځ کول، برکت پر کول، ښه تعریف کول .

تشریح : د درود شریف برکات په احادیثو کي ډیر ذکر سوي دي ، په یوه حدیث شریف کي ذکر دي چي په یوه درود شریف ویلو باندي الله ﷻ پر دغه بنده باندي لس رحمته نازلوي او دلسو گناهو مغفرت یې کوي، او لس درجات یې لوړوي . [2]

په یو بل حدیث شریف کي ذکر دي چي دقیامت په ورځ زیات قریب و نبي کریم ﷺ ته هغه شخص دی چي زیات درود ویونکی وي . [3]

د حضرت عبدالله بن عمر رضي الله عنه څخه روایت دی چي کوم سړی یو ځلي درود شریف ووایې الله تعالی ﷻ او ملائکي اویا

---

[1] عن ابي هریرة رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ من صلی ... الخ . مشکوة ج ۱ صـ ۸۶.

[2] مرقات ج ۳ صـ ۸.

[3] مرقات ج ۳ صـ ۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

واره رحمت پر دغه شخص نازلوي، ليکن دا فضيلت محدثين فرمايې د جمعې په ورځ دی .

که چا دجمعې په ورځ د مازديگر دلمانځه وروسته دغه درود شريف ۸۰ ځله ووايه داتيا ۸۰ کالو دعبادت ثواب ورکول کيږي او داتيا کالو گناوي معافيږي :

﴿اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الْاُمِيِّ وَاٰلِه وَسَلِّمَ وَتَسْلِيْمًا﴾

حکم : ﴿۱﴾ يو ځل په ټول عمر کي درود شريف ويل واجب دي [1] .

﴿۲﴾ که څوك دنبي کريم ﷺ نوم مبارك واوري نو درود شريف ور باندي ويل واجب دي[2] . ﴿۳﴾ که څو ځله نوم واوري نو يو وار درود شريف ويل واجب دي او نور ځله مستحب دی .

درود په سر او په پای کي ددعا ويل دمقبوليت ددعا لپاره شرط دئ په ترمذي شريف کي دحضرت عمر رضي الله عنه څخه روايت نقل دئ : چي دعا دمځکي او اسمان تر مابين معلقه وي لوړه نه خيږي تر څو چي درود ونه وايي .

مسئله : بې اودسه درود شريف ويل جائز دي . داوداسه سره نور على نور دئ .

❁❁❁❁

---

[1] هدايه ج ۱ صـ ۳۰۱.

[2] البناية شرح هدايه ج ۲ صـ ۳۲۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۸﴾ د طالب العلم فضیلت :

﴿ مَنْ سَلَكَ طَرِيْقًا يَطْلُبُ فِيْهِ عِلْمًا سَلَكَ اللّٰهُ بِهِ طَرِيْقًا مِنْ طُرُقِ الْجَنَّةِ وَاِنَّ الْمَلائِكَةَ لَتَضَعُ اَجْنِحَتِهَا رِضًى لِطَالِبِ الْعِلْمِ ﴾ [1]

ترجمه : کوم څوك چي يوه لار د علم دين دحاصلولو لپاره اختيار کړي نو الله تعالی ﷻ دا شخص د جنت پر لاري بيايي ، او ملائکي د طالب علم د رضامندی لپاره خپل وزرونه غوړوي .

لغات : سَلَكَ: د باب نصر څخه لاري ته ويل کيږي، او دافعال د باب څخه په معنی د داخليدو .

طُرُقٌ : جمع دطَرِيْق ده په معنی دلار. اَجْنِحَتِهَا : جمع دجناح او معنی يې وزر ده .

تشريح : فضيلت دطلب علم په قرآن کريم او احاديثو کي ډير ذکر سوی دی . په يوه حديث مبارك کي ذکر دي که څوك د علم د طلب په حال کي مړ سو نو شهيد بلل کيږي .

په بل حديث کي ذکر دي چي پر هر قدم باندي د يوه کال

---

[1] وعنه قال : قال رسول الله ﷺ من سلك ... الخ . مشکوة ج ۱ صـ ۳۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبادت ثواب ورکول کيږي او پر هر قدم باندي الله تعالی ﷻ يو ښار په جنت کي ورکوي سهار اوماښام يې مغفرت کيږي او ملائکي شاهدي ورکوي چي دا خلگ د جهنم داور څخه خلاص دي .[1]

طلب دا معنی نه چي ټوله ورځ به ديني سبق وايې بلکه يو لږ وخت چي ديني سبق وايې که حاديث وي که دقرآن کريم ترجمه او که دفقهي کتابونه وي ، مطلب دا چي بايد سړی مشغوله وي چي ددغه فضائلو مستحق وگرځي .

په يو بل حديث شريف کي ذکر دي چي په شپه کي ديني درس کول تر ټولي شپې تر عبادت افضل دي .[2]

الله تعالی ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته د ديني علم مشغله ورنصيب کړي که څه هم لږ وخت وي . آمين.

۞۞۞

---

[1] تفسير کبير ج ۱ صـ ۱۹۷.

[2] مشکوة ج ۱ صـ ۳۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۹﴾ د جماعت دلمانځه فضيلت :

﴿ صَلاَةُ الْجُمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلاَةَ الْفَذِّ بِسَبْعٍ وَعِشْرِيْنَ دَرَجَةً ﴾ [1]

ترجمه : د جماعت لمونځ تر يواځي لمانځه (په ثواب کي) اووه ويشت (۲۷) درجي زيات دی .

لغات : دَرَجَةٌ : جمع يې دَرَجَاتٌ ده او مرتبې ته وايې.

اَلْفَذُّ : يواځي جمع يې افذا ده .

تشريح : دجماعت لمونځ په قول د علامه ابن همام رح او علامه ابن عساکر رح واجب دی ، او دشعائر اسلام څخه دی . په يو حديث شريف کي ذکر دي چي ځوك پاکي وکړي او مسجد ته روان سي پر هر قدم يې الله تعالی ﷻ يوه نيکي ورکوي او يوه يوه درجه يې لوړيږي او يوه يوه گناه يې معافيږي . [2]

حضرت عمر رضي الله عنه يو سهار پوښتنه وکړه چي فلانکی سړی په لمانځه کي نوو نو خلگو وويل چي هغه ډير عبادت کوی شايد بيده سوی وي نو حضرت عمر رضي الله عنه و فرمايل

---

[1] عن ابن عمر قال : قال رسول الله ﷺ صلاة الجماعة ... الخ . مشکوة ج ۱ صـ ۸۵،

[2] مشکوة ج صـ ۹۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دسهار لمونځ په جماعت تر ټوله شپې تر ولاړي (و عبادت ته) بهتر بولم .[1]

څوك چې دجماعت لمونځ نه كوي په يو حديث شريف كي ذكر دي چې نبي كريم ﷺ ددغسي خلگو دكورو د سوځولو اراده كړې وه .[2]

رئيس المفسرين حضرت عبدالله ابن عباس رضي الله عنه څخه يو چا پوښتنه وكړه چې يو سړی ټوله شپه عبادت كوي د ورځي روژه نيسي ليكن دجماعت لمونځ نه كوي ، حضرت عباس رضي الله عنه وفرمايل چې دا شخص جهنمي دی .[3]

په يو بل حديث شريف كي ذكر دي : كه چا دسهار او ماختستن لمونځ په جماعت وكړی نو دټولي شپې دعبادت ثواب لري .[4]

دجماعت لمونځ پر قول د ابن همام رح واجب ذكر سو ، بېله عذره پرېښودل يې گناه كبيره ده او د آخرت په ورځ پر دغه عمل عقاب سته .

---

[1] مشكوة صـ ٩٧.

[2] مشكوة صـ ٩٥.

[3] البناية ج ٣ صـ ٣٨٥.

[4] مشكوة صـ ٦٢.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۰﴾ د خیرات او صدقې فضیلت :

﴿ بَادِرُوْا بِالصَّدَقَةِ فَاِنَّ الْبَلاَءَ لاَيَتَخَطَّاهَا﴾ [1]

ترجمه : د صدقې په ورکولو کي تلوار کوئ بېشکه مصیبت او بلا تر دغه صدقې نسي مخته کیدلای .

لغات : بَادرُوْا : دباب مفاعله څخه تلوار کول.

يَتَخَطّاهَا : د باب تفاعل څخه په معنی دتجاوز کول، تېرل .

تشریح : یومالداره شخص چي صاحب نصاب وي زکوة پر فرض دی ، ددې څخه ماسوا زیات مال د الله ﷻ په لاره کښې خرڅولو ته صدقه وایې او په پښتو ژبه کي یې خیرات بولي ، ددغه صدقې فضائل او برکات په احادیثو کي ډېر زیات بیان سوي دي .

په یو حدیث شریف کي ذکر دي چي د خپلو مریضیو علاج په صدقه سره وکړئ ، په یو روایت کي ذکر دي چي صدقه اویا ۷۰ مریضۍ لیري کوي .

حاصل دا چي صدقه د ډېرو آفتو دلیري کولو لپاره ده .

په یوه حدیث شریف کي ذکر دي چي صدقه د الله ﷻ غضب وژني او بده مرگه انسان ساتي یعني دمرگ په وخت کي د

---

[1] عن علي قال : قال رسول الله ﷺ بادروا ..... الخ . مشکوة ص ۱۶۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیطان په وسوسو نه اخته کیږي یا په داسي مرض نه اخته کیږي چي بې صبره وي او کفري الفاظ وایې بلکه دغه صدقه یې ساتي .[1]

په یو بل حدیث شریف کي ذکر دي چي سخي سړی الله ﷻ ته نږدې والی لري جنت ته نژدې وي وخلګو ته نژدې یعني محبوب وي حتی چي الله ﷻ ته جاهل سخي تر بخیل عابد محبوب وي .[2]

په یو حدیث شریف کي ذکر دي چي مال په صدقه نه لږیږي او هره ورځ سهار ملائکي دعاء کوي چي یا الله ﷻ خرڅونکي ته یې عوض ورکړې .

صدقه کول یو څو شرطونه لري : (۱) احسان به نه پر اچوي . (۲) ذلیله او خوار به یې نه بولي . (۳) پاك مال به وي . (۴) ښه نیت یعني دالله تعالی درضا لپاره به یې ورکوي .

۞۞۞

---

[1] التعلیق الفصیح .

[2] مشکوة صـ ۱۶۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۱﴾ د مسجد تعظیم :

﴿ اِذَا رَاَيْتُمُ الرَّجُلَ يَتَعَاهَدُ الْمَسْجِدَ فَاشْهِدُوْا لَهُ بِالاِيْمَانِ﴾ [1]

ترجمه : کله چي تاسي يو سړی ووينئ چي دمسجد خيرخواهي (خدمت) کوي نو تاسي دهغه سړي دايمان شاهدي ورکړئ (يعني چي ته ايمانداره يې) . بيشکه الله ﷻ فرمايي : (انما يعمر مساجد من امن بالله واليوم الاخر)

لغات : يَتَعَاهَدُوْا : حفاظت کولو ته وايې، او په باب دافتعال کي مبالغه ده يعني ښه حفاظت کول .

تشريح :ملاعلي قاري رح فرمايي چي د يتعاهد معنی داده چي که چا دمسجد خدمت يابنا کول نو تاسي يې دايمان شاهدي ورکړئ ځکه دا دده دايمان پر ښه والي باندي دلالت کوي او دا يو لويه خوشخبري ده .

په احاديثو او قرآن کريم کي د مساجدو د خدمت او جوړولو په باره کي ډير فضائل ذکر دي .

په يو حديث کي ذکر دي چي که چا دالله ﷻ لپـــاره مسجد

---

[1] وعن ابي سعيد الخدري قال قال رسول الله ﷺ اذا رايت... الخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړ کړی یعني خپل نوم یې نه پر کښیښودی الله ﷻ به په جنت معظم کي کور ورکړي ، اشاره ده چي داسړی جنتي دی .

په یو بل حدیث شریف کي ذکر دي چي د آخرت په ورځ به اووه کسه دعرش تر سایې لاندي ناست وي او په دغه ورځ بله سایه هم نسته ، یو هغه سړی دی چي دده زړه دمسجد سره تړلی وي چي د لمانځه وخت وي کنه دمسجد خدمت سوی دی کنه وغیره دغه فکر ورسره وي .

حضرت عائشة رضي الله عنها فرمایې چي : نبي ﷺ په محلو کي د مسجدو دجوړولو حکم وکړی او دا چي مسجد پاکوئ او خوشبویه کوئ یې .

مسجد د مسلمانانو د عبادت کور دی پر هر مسلمان باندي د مسجد خدمت کول، صفایې کول او لمونځ پکښې کول لازم دي لیکن زموږ ځیني خلگ یواځي دلمانځه لپاره را ځي نور یې نه خدمت کوي نه یې جوړیده کوي او نه یې صفایې کوي . دا دایمان ضعف والی دی.

الله ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته دمسجد خدمت ورنصیب کړی . آمین.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۲﴾ د قرانکریم فضیلت :

﴿ اِنَّ اللهَ يَرْفَعُ بِهٰذَا الْكِتَابِ اَقْوَامًا وَ يَضَعُ بِهِ آخَرِيْنَ﴾ [1]

ترجمه : بیشکه الله تعالی ﷻ ددغه کتاب (قرآنکریم) په ذریعه څومره قومونه پورته کوي او هم ددغه مبارك كتاب په ذريعه څومره خلگ کښته کوي .

لغات : يَرْفَعُ : د باب فتح څخه په معنی دپورته کولو. اَقْوَامًا : جمع دقوم په معنی دجماعت.

يَضَعُ : د باب فتح څخه په معنی دایښودل، لیکن دلته یې مطلب دمرتبې په اعتبار کښته کول دي .

تشریح : مطلب دحدیث مقدس دادی چې که چا د قرآنکریم په احکامو ځان خبر کړئ او عمل یې دخپل استعداد په اندازه په وکړی نو الله تعالی ﷻ یې په دنیا ا و آخرت کي مرتبه او عزت پورته کوي.

په قرآنکريم کي نبي کريم ﷺ ته خطاب دی چې ته مؤمنانو ته وفرمايه چې دالله ﷻ په فضل (قرآنکریم) او رحمت (عمل په قرآنکریم) سره او هم په دغه دوو شیانو به مؤمن خوشحاله کیږي ، ځکه دغه (که دحروفو سموالي وي که

---

[1] و عن عمر بن الخطاب قال : قال رسول الله ﷺ ان الله ..... الخ . مشکوة .

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه هم يو حرف وي يا قرائت يا تلاوت وي) بهتره دي تر هغو شيانو چي تاسي جمع کړي دي .[1] يعني يو حرف دقرآن کريم زده کول تر دنيا او تر هغه ټولو شيانو چي په دنيا کي دي بهتره دي .

په حديث شريف کي ذکر دي چي د قرآن کريم دتلاوت په وخت کي الله تعالی ﷻ د هر حرف د ويلو په بدله کي لس نيکۍ ورکوي او په لمانځه کي پر هر حرف باندي پنځه ويشت نيکۍ ورکوي مگر چي پر صحيح طريقه يې زده کړي او بيا يې ووايي ، اول بايد اودس وکړي او بيا په گوښه ځای کي په کراره سره (که په لوړ اواز ويل بل چاته ضرر وي) په ښه غور او فکر سره به يې تلاوت کوي او که يې په معنی پوهيدی نو په معنی کي به يې غور اوفکر کوي .

د قرآنکريم حقوق :

اول: بايد د قرآن کريم حروف په ښه توگه په قرآئت سره هم خپله زده کړو او هم يې خپل اولاد ته ور زده کړو .

دوهم : بايد قرآن کريم په معنی زده کړل سي .

---

[1] سورة يونس آية نمبر ٥٧.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم : په قرآن کریم باندي باید عمل وکړل سي .

څلورم : قرآنکریم باید نورو مسلمانانو ته ورسول سي .

په پورتني څلورو کارو کښې چي په کوم کار اخته وي په قرآن کریم کي ذکر دی چي په دغه عمل به خوشحاله کیږي نور چي هر څومره مالداري لري په هغه به نه خوشحاله کیږي بلکه ستا فکر خام دی قرآن کریم یې درښيې چي دغه دخوشحالۍ شی دي په قبر او حشر کي به ددغه خوشحالۍ حال درته معلومیږي .

الله ﷻ دي ټولومسلمانانو ته د قرآنکریم سره محبت ورنصیب کړي او دقرآنکریم خدمت ،تلاوت اوعمل کولو توفیق دي ورنصیب کړي ځکه چي اصل شی عمل کول په قرآن کریم دی ، او هره ورځ دقرآنکریم تلاوت کول پکار دي او دتلاوت وروسته به دا دعاء کوي :

(اَللّٰهُمّ اجعَلِ الْقُرْآنَ لَنَا فِي الدّنْيَا قَرِيْنًا وَ فِي الاٰخِرَة شَافِعًا وَ فِي الْقَبْرِ مُوْنِسًا وَ فِي الْقِيَامَة صَاحِبًا وَعَلَى الصِّرَاطِ نُوْرًا وَفِي الْجَنّةِ رَفِيْقًا وَ مِنَ النّارِ سِتْرًا)

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۳﴾ د تقوا داره عالم فضیلت :

﴿ اَلاَ اِنَّ شَرَّ الشَّرِّ شِرَارُ الْعُلَمَاءِ وَ اِنَّ خَيْرَ الْخَيْرِ خِيَارُ الْعُلَمَاءِ ﴾

ترجمه : خبردار اوسئ بیشکه په بدو خلگو کي بدترین شخص بد عالم دی او په ښو خلگو کي ښه ترین دخلگو ښه (تقوا داره) عالم دی .

تشریح : دعلماء کرامو موجودیت د عوامو په مینځ کي یو نمونه د دین ده که دعالم اخلاق او عادات د شریعت مقدسه موافق وي نو دده اتباع والا به هم ټوله دشریعت مقدسه موافق وي ، او ښه لاره به ورښيي او دی به یې د اصلاح کوښښ کوي . په احادیثو مقدسوو کي دباعمله عالم ډیر فضائل ذکر دي (۱)چي دعالم باعمله لپاره د مځکي او آسمانو ټوله مخلوقات د الله ﷻ څخه مغفرت غواړي ، (۲)اوبیشکه فضیلت دعالم پر عابد باندي په داسي اندازه دی لکه فضیلت چي د سپوږمۍ پر ټولو ستورو باندي دی
(۳)په یو بل حدیث کي ذکر دي چي فضیلت دعالم رباني پر عامو خلگو باندي داسي دی لکه (نبي کریم ﷺ وفرمایل) زما

(c) ketabton.com: The Digital Library

فضیلت په تاسو کي پر هغه کمه درجه والا مؤمن باندي دی .[1]

حضرت امام رباني رحمة الله علیه فرمايې چي د دغسي علماؤو د مشوانۍ رنګ الله ﷻ د آخرت په ورځ د شهیدانو د وینو سره تلي او د دوئ تول به دروند وي ، او خوب ددغه تقوا داره علماؤو عبادت دی . ددغسي عالم څخه باید څوك دین زده کړي ، احکام او مسائل ځیني و پوښتي او ددغه علماؤو وجود د ټوله عالم لپاره باعث خیر دی ددغسي علماؤو احترام او تعظیم پر ټولو مؤمنانو لازم دی .

ددې خلاف هغه علماء چي تقوا نلري حضرت امام رباني رح فرمايې چي هغه علماء چي دحب دنیا او حب منصب وعزت په بد نما داغ باندي داغ سوي وي که څه هم د دوئ څخه فائدې حاصلي سي مګر دا علم د دوئ په حق کي نافع نه دی .

نن سبا چي په دین کي کمزوري پیدا ده دا ټوله ددغه علماء سوء په وجه ده ځکه چي دوئ په هر نارواه کار کي شرکت کوي لکه عکسونه،فلمونه کتل یا اخیستل یا

---

[1] مشکوة ، کتاب علم .

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسي نور اعمال ، خلگو ته بهانه پيداسي چي دغه عالم دی دغسي کوي يا خلگو ته غلطي مسائل وربنيي ، په احاديثو کي ددغه ډول علماؤو سخت رد راغلی دی چي دغه علماء فتنې په عوامو کي پيدا کوي او آخير به دوئ پخپله په دغه فتنو کي واقع او هلاك سي .

ملا علي قاري رحمه الله فرمايې : جاهل لره دي يو وار هلاکت وي او دغسي عالم لره دي اووه واره هلاکت وي .[1]

او په حديث شريف کي ذکر دي چي علماء ورثه د انبياؤو دي ليکن حضرت امام رباني شيخ احمد فاروقي رح فرمائې چي علم دوه قسمه دي يو علم اسرار او بل علم احکام ، هغه شخص چي علم اسرار (تزکيه نفس) نه لري هغه وارث د نبي نه وي ځکه چي دنبي څخه دغه دواړه علمه په وراثت کي پاته دي البته دغه عالم ته عالم بالاحکام وايې فقط .[2]

حضرت ملا علي قاري رح فرمايې چي حضرت امام مالك رح فرمايې چي کوم عالم چي صوفي نه وي (تزکيه نفس نه لري) هغه فاسق دی[3].

---

[1] مرقات ج ١ صـ ٤٣١.

[2] مکتوبات ج ١ صـ ٢٢٨.

[3] مرقات ج ١ صـ ٤٧٨.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۴﴾ د خلګو په خاطر د الله ﷻ نافرماني جائز نه ده:

﴿ لاَطَاعَةَ لِمَخْلُوْقٍ فِيْ مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ﴾ [1]

ترجمه : په داسي امورو کي دمخلوق تابعداري جائز نه ده چي د الله ﷻ نافرماني راځي .

لغات : طَاعَةَ : طوعا ، فرمانبرداري ته وایي .

تشریح : د خلګو په خاطر د الله ﷻ نافرماني کول جائز نه ده مطلب يې دادی چي که انسان حاکم وي که غیر حاکم چي داسي حکم صادر کړي چي دالله ﷻ دحکم مخالفت راځي نو ددغسي شخص یا حاکم حکم نه منل کیږي .

مسئله : که یو سړی بل سړی په زور په نارواه باندي مبتلا کړي نو دغه مامور ګناه کار نه دی .

حاصل : دا چي په دغه حدیث شریف کي یو قانون ذکر سو چي دالله ﷻ حکم غالب دی ، انسان دي دمخلوق د داسي امر چي دالله ﷻ نافرماني پکښې راځي هیڅکله فرمانبرداري نه کوي .

تاسو ته معلومه ده چي خلګ ثومره یو تر بله مراعت کوي که څه د الله ﷻ دحکم مخالفت پکښې راځي .

---

[1] عن النواس بن سمعان قال : قال رسول الله ﷺ لاطاعة ....الخ . مشكوة صـ ٣٢١.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت مولانا جلال الدين رومي رحمة الله عليه فرمايي

(بې وفا ئي دان وفا بارد حق ،
بر حقوق حق ندارد كسي سبق)

چي هغه شخص چي دنورو اتباع كوي په داسي امر كي چي د الله ﷻ نافرماني راځي دا دالله ﷻ سره بې وفايې ده .

الله ﷻ دي هر مسلمان ته په هر كار كي اول د شريعت مقدسه مراعت ور نصيب كړي .

لهذا دغير شرعي آمر مراعت به نه كوي او نه به يې اتباع كوي :

(۱) كه دحاكم له طرفه وي اتبارع نارواه ده .

(۲)كه دپلار د طرف و زوى ته داسي غير شرعي حكم وي اتباع به يې نه كوي .

(۳) كه د زوى مطالبه د پلار څخه وي غير شرعي مراعت به يې نه كوي بلكه مطالبه د اولاد به نه مني بلكه پوهوي به يې چي په دې كي د الله ﷻ ناراضگي راځي .

(۴) همدارنگه يو انډيوال به دبل انډيوال غير شرعي مطالبه نه مني . حق تعالى جل وعلا دي مسلمانانو ته هدايت دطاعت ور په نصيب كي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۵﴾ ژوند یو لوی نعمت دی بې طاعاتو ضائع نسي :

﴿ قَالَ رَسُوْل اللهِ ﷺ لِرَجُلٍ وَهُوَ يَعِظُهُ اِغْتَنِمْ خَمْسًا قَبْلَ خَمْسٍ : شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ، وَصِحَّتَكَ قَبْلَ سُقْمِكَ، وَ غِنَائَكَ قَبْلَ فَقْرِكَ، وَ فَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ، وَحَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ ﴾ [1]

ترجمه : جناب نبي کريم ﷺ يو سړي ته د نصيحت په ډول وفرمايل : چي پنځه شيان تر پنځو شيانو دمخه غنيمت و گڼه : ځواني ستا تر سپين ږيرتيا دمخه ، صحت ستا تر ناجوړۍ دمخه ، مالداري ستا تر فقر اوافلاس دمخه، فراغت ستا تر اشغال دمخه، او ژوند ستا د مرگ تر مخه .

لغات : اِغْتَنِمْ : د باب افتعال څخه غنيمت گڼل ، دباب سمع څخه سبقت کول .

شَبَابْ: ځواني د باب ضرب څخه ځوانيدل .

هَرَم : دباب سمع څخه ډير کمزوره کيدل .

سَقَمْ : د باب سمع څخه ناجوړه کيدل جمع يې سقام ده .

تشريح : صحت تر ناجوړې دمخه لوی نعمت دی ، علماء کرام فرمايې تر ايمان وروسته لوی نعمت صحت دی په ناجوړه بدن نه د دين کار کيږي نه ددنيا نو ددغه نعمت

---

[1] عن عمر بن ميمون الاردي قال : قال رسول الله ﷺ لرجل ... الخ .مشکوة ج ۲ صـ۴۴۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شکر دادی چي باید عبادت په وسي .
غناء د فقر ترمخه : دا هم لوی نعمت دی ټوله مالي عبادت لکه زکوة، خیرات، د دوستانو کومك ،حج، پردیني امورو خرڅ ... داټوله په مال کیږي ددې شکر دادی چي خرڅ کړل سي او دآخرت لپاره ذخیره سي داسي چي انسان فنا سي یا یې مال فنا سي او دقبر لپاره هیڅ ونه کړي .
ژوند د مرگ ترمخه : دا هم یو لوی نعمت دی ، ملا علي قاري رح فرمایې که چیري ناجوړې یا مسکیني وي مگر دی خو ذکر کولای سي دا یو آن پر دغه حال هم دالله ﷻ لوی نعمت دی .[1]
مفسرین فرمایې چي د آخرت په ورځ د انسانانو سترگي خلاصي سي مؤمنان هم حسرت کوي چي کاشکي موږ اعمال ډیر کړي واي ، او گنهکار مؤمنان وایې کاشکي موږ دداغسي عالي مقدس ذات جل جلاله نافرماني نه
وای کړې . البته مکمل اولیاء کرام ددغه حسرته خلاص وي .
الله ﷻ دي موږ اوتاسو ته د ژوند قدرداني رانصیب کړي.
عاقلات وایي : الغمة اذا فقدت عرفت : چي نعمت زائل سي بیا یې قدر معلومیږي . یعني په قبر کي بیا دژند قدرداني ورمعلومیږي .

---

[1] مرقات ج ۹ صـ ۳۷۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۶﴾ د نيوي عذابونه د مؤمن لپاره رحمت دي :

﴿ أُمَّتِيْ هٰذِهِ أُمَّةٌ مَرْحُوْمَةٌ لَيْسَ عَلَيْهَا عَذَابٌ فِي الاٰخِرَةِ عَذَابُهَا فِي الدُّنْيَا، اَلْفِتَنُ وَالزَّلاَزِلُ وَالْقَتْلُ ﴾ [1]

ترجمه : زما دغه امت امت مرحومه دی (يعني رحمت پر دغه امت ډير دی په سبب دنبي عليه السلام چي رحمة للعالمين دی) پر دغه امت باندي په آخرت كي عذاب نسته او په دنيا كي د دوئ عذاب فتنې، زلزلې او ناحق قتلونه دی .

لغات : اَلْفِتَنُ : د فتنة جمعه ده مختلفي معناوي لري لكه: امتحان، گناه، عذاب، رسوايي، گمراه كول، گمراه كيدل، ناجوړي وغيره .

تشريح : دا چي په آخرت كي امت مرحومه لره عذاب نسته ددې څخه سخت عذاب يا دائمي عذاب مراد دی ځكه چي په ځينو احاديثو كي پر گناه كبيره باندي د عذاب ذكر دی. يعني چي په شريعت مقدسه باندي عمل ونكړي نو په دنيا كي په مختلفو آفاتو باندي اخته كيږي ددې لپاره چي گناه يې محوه سي او آخرت ته پاته نسي :من يعمل منكم سوء

---

[1] عن ابي موسى قال: قال رسول الله ﷺ امتي ..... الخ . مشكوة ج ۲ صـ ۴۶۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يجزيه ، آية هم پر دغه دلالت كوي ، يا يې گناه كبيره نه وي كړې نور گناه الله ﷻ په مختلفو آفاتو ورمحوه كوي په آخرت كي گناه كبيره والا اشخاصو لره عذاب سته .

حاصل دا چي په دنيا كي عذابونه او تكليفونه مؤمنانو لره رحمت دی كه گناهكار وي گناه يې محوه كيږي كه نيك وي مرتبه يې پورته كيږي ،په دنيوي تكاليفو باندي بايد مؤمن صبر وكړي او د ډيرو شكاياتو څخه چي خلگو ته يې كوي بايد ځان وساتي ، او دا تكاليف د الله تعالى ﷻ رحمت دي . البته دعاء كولای سي : چي الله پاك ﷻ ته دعاء وكړي چي يا الله ﷻ هدايت راكړې د دنيا ،آخرت او دقبر د تكاليفو څخه مي خلاص كړې ځكه موږ عاجزه يو دصبر طاقت نه لرو هميشه به دغه دعاوي كوو .

حضرت مولانا رومي رح فرمايي : چي عذاب مومنين لره رحمت دئ

في المثل جورت اگر عريان شود
گر جهان گريان بود خندان شود .[1]

---

[1] مثنوي ج ١ صـ١٣٣.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۷﴾ د نیکو اعمالو و طرف ته وړاندي کیدل د ټولو بدبختیو څخه نجات دی :

﴿ بَادِرُوْا بِالاَعْمَالِ فِتَنًا كَقِطْعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ ،يُصْبِحُ الرَّجُلُ مُؤْمِنًا وَ يُمْسِيْ كَافِرًا، وَ يُمْسِيْ مُؤْمِنًا وَ يُصْبِحُ كَافِرًا، يَبِيْعُ دِيْنَهُ بِعَرِضِ الدُّنْيَا﴾ [1]

ترجمه : د اعمال صالحوو په کولو کي تلوار کوئ تر مخه ددي چي فتنې ظهور وکړي (داسي فتنې) لکه د تاریکي شپې د ټوټې په مثل (اثر يې دادی) انسان سهار د ایمان په حال کي راپورته کیږي او ماښام کافر وګرځي ، اوماښام مؤمن وي مګر سهار د کفر په حالت کي راپورته کیږي (او دغه رنګه) خلګ خپل دین د دنیا د لږ سامان په عوض کي خرڅوي .

لغات : بَادِرُوْا : باب مفاعله یو تر بله سبقت کول .

قِطْع: مفرد يې قطعة دی ټوټې ته وايې . بِعَرَض : لږ سامان .

تشریح : جناب نبي کریم ﷺ په دغه حدیث مقدسه کي مسلمانانو ته فرمايلي دي چي تاسو داعمال صالحوو په

---

[1] وعن ابي هريرة قال : قال رسول الله ﷺ بادروا..... الخ . مشكوة ج ۲صـ ۴۶۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولو کي تلوار کوئ ځکه که چيري فتنو ظهور وکړی
داسي فتنې لکه د تورې شپې حصې يعني دغه فتنې تر
تورې شپې لا زيات ظلمت لري د اصلاح او فساد درك يې
نه معلوميږي ، نه سبب دجنگ نه سبب دخلاصوالي
معلوميږي په دغسي وخت کي مسلمانان په مختلفو
تکاليفو اوتشويشاتو کي وي نه عبادت پر ښه طريقه
کولای سي نو دفع ددغه فتنو کولای سي ځکه چي دده
داعمالو په وجه پيښه ده .

ملاعلي قاري رح فرمايې زيات قتلونه، يا ديني اختلافات
واقع سي په مابين کي دمسلمانانو ، سهار به مؤمن وي
ماښام به د بدو اعمالو يا بدو خبرو په وجه کافر وي
ياماښام به مؤمن وي او سهار به کافر وي خپل مقدس او
باعزته دين د دنيا لپاره خرڅوي ، نو تاسي بايد په دغه
وخت کي د اعمال صالحوو طرفته سبقت وکړي
دخبرو څخه دکفارو او بدو اعمالو څخه ځان وساتئ .

او دا ټوله حالت نن سبا واقع دی ،الله تعالی ﷻ مسلمانانو
ته اولا هدايت او بيا حفاظت ورنصيب کړي . آمين

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۸﴾ قيامت ته نژدې به پر دين عمل کولو والا داسې په تکليف وي لکه د اور سکروټې چې يې په لاس کې وي :

﴿ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ يَأْتِيْ عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ اَلصَّابِرُ فِيْهِمْ عَلٰى دِيْنِهِ كَالْقَابِضُ عَلَى الْجَمْرِ﴾ [1]

ترجمه : نبي کريم ﷺ فرمايلي دي چې پر خلګو باندې به داسې زمانه راسي چې (په دغه زمانه کې به) پر خپل دين باندې صبر کونکی (عمل کونکی) داسې وي لکه سکروټه د اور چې يې په لاس کې اخيستې وي (يعني پر دين عمل کونکی مؤمن به په دغه اندازه په عذاب کې وي).

لغات : اَلْقَابِضُ: د باب ضرب څخه يوشی په لاس باندې نيول .

اَلْجَمَرُ : جمع دجمرة په معنی دسکروټې .

تشريح : ددې حديث مقدسه مطلب دادی چې نبي کريم ﷺ فرمايې چې په آخره زمانه کې به ناروا وي داسې عامې سي چې خلګ به د دين څخه نفرت کوي د خلګو اعمال نه بلکه عقائد به هم خراب سي لکه مخکې حديث شريف کې

---
[1] عن انس قال : قال رسول الله ﷺ ياتي ...... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۵۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي ذکر سول . څوك چي د دين خبره وکړي يا پر دين باندي عمل وکړي حمايت کونکی به يې نه پيدا کيږي نو په دغه وخت کي سړی پر دين باندي ټينګ پاته سي په دغه حديث شريف کي د اور د سکروټو په لاس دنيولو سره تشبيه ورکړې ده لکه څنګه چي په لاس کي سکروټي نيول ګران کار دی همدارنګه په باطل ماحول کي دايمان او داعمالو حفاظت کول هم ډير ګران کار دی .

نو په دغسي وخت کي پر دين يا پر ديني عمل باندي (چي خلګ عمل نه پر کوي لکه ږيره وغيره) بر کرار پاته سي ، په حديث شريف کي ذکر دي چي داعمل مسنون دسلو شهيدانو ثواب لري (من تمسك بسني .... الخ) اوپه يو بل حديث شريف کي ذکر چي دغه شخص د پنځوسوو نفرو دعمل کولو ثواب ورکول کيږي . حق تعالی ﷻ دي ټولومسلمانانو ته پر اعمالو استقرار ورپه نصيب کړي.

⁂⁂⁂⁂⁂

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۹﴾ د نبي كريم ﷺ مهم وصيتونه :

﴿ ذَا قُمْتَ فِيْ صَلاَتِكَ فَصَلِّ صَلاَةً مُوَدِّعٍ وَلاَتُكَلِّمْ بِكَلاَمٍ تَعْذِرُ مِنْهُ غَدًا وَاَجْمِعِ الاَيَاسِ مِمَّا فِيْ اَيْدِي النَّاسِ﴾ [1]

ترجمه : (نبي كريم ﷺ په جواب كي د سائل و فرمايل) : كله چي ته دلمانځه لپاره ودريږې نو داسي لمونځ وكړه لكه د دنيا څخه چي رخصت كونكى والا وې او ته د ژبې څخه داسي خبره مه راباسه چي سبا (د دغه خبري كولو په وجه) عذر غواړې ، او دهغه شي څخه نااميده سه چي د خلګو په لاسو كي دي .

لغات : وَدَعَ : رخصت كول ،پريښودل، د خپلي زندګۍ څخه رخصت كېدل .

صَلٰوةِ مُوَدِّعٌ : د خپل ژوند اخري لمونځ . عَذَرْ : د باب ضرب څخه د الزام څخه بري كيدل .

الاياس : د باب سمع څخه په معنى د نااميده كيدل .

تشريح : صلوة مودع : مطلب دادى چي لمونځ بايد داسي وسي چي د الله ﷻ ماسوا ټوله مخلوق رخصت او

---

[1] عن ابي يوب الانصاري قال جاء رجل الى النبي ﷺ فقال : عظني و اوجز فقال .... الخ . مشكوة ج ۲ صـ ۴۴۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېښونکی یې یعني فکر به دي په لمانځه کي وي . دوهم مطلب یې دادی چي لمونځ باید داسي وي چي لمونځ لره رخصت کونکی یې یعني لکه ستا د ژوند آخري لمونځ چي وي نو ددغه تصور سره باید لمونځ په ښه خشوع اوعاجزۍ سره وسي او معلومه هم نه ده چي تر بل لمانځه پوري به ته ژوندی یې که نه . حضرت ملاعلي قاري رح فرمایې چي د ژوند آخري فرض ښه وکړه .

لاتکلم : مطلب داسي خبره یو مؤمن تر خولې نه راباسي چي د آخرت په ورځ بیا پښېماني کوي او عذر غواړي بلکه دلته پرهیز کوه .

بل مطلب یې دادی چي داسي خبره مه کوه چي سبا د خپلو دوستانو او رفیقانو څخه عذر غواړې بلکه ځان ځیني وساته .

واجمع الایاس : مطلب د اچي دهغه شیانو څخه نا امیده سه کوم چي دخلگو په لاسو کي دي ، ستا په قسمت کي چي څه لیکلي وي درکول کیږي امید هیڅ فائده نه لري ، دوهم مطلب دادی چي د نورو پر مال اوسامان باندي نظر درلودل د قلبي افلاس علامه ده د کومو خلگو زړونه چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

غني وي هغه دا افلاس نه لري .

په يو حديث شريف کي ذکر دي چي يو صحابي دنبي کريم ﷺ څخه پوښتنه وکړه : اول يو داسي شی راوښيه چي دالله ﷻ او خلگو په نزد محبوب شم نو نبي کريم ﷺ و فرمايل چي ځان وساته د هغو شيانو څخه چي دخلگو په لاسو کي دي خلگ به خپله ستا سره محبت وکړي .

⁂⁂⁂⁂⁂

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۴۰﴾ د ذکر او ذاکر فضائل :

﴿ قَالَ رَسُوْل اللهِ ﷺ مَثَلُ الَّذِيْ يَذْكُرُ رَبَّهُ وَالَّذِيْ لاَيَذْكُرُ مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ﴾ [1]

ترجمه : نبي کریم ﷺ فرمايي : کوم شخص چي د الله ﷻ ذکر کوي او کوم شخص چي دالله ﷻ ذکر نه کوي ، د دوئ دواړو مثال د ژوندي او مړه شخص په څير دی .

لغات : مَاتَ: د باب نصر څخه د مرګ په معنی .

الحي: د باب افعال څخه په معنی د ژوند .

تشريح : په دغه حديث مقدسه کي فضيلت د ذاکر بيان سوی دی علماء محدثين فرمايي چي په دغه حديث کي د زړو د کيفيت بيان دی چي زړونه دوه قسمه دی : ذاکر زړه ژوندی دی ، او غير ذاکر زړه مړ دی (که څه هم په خوله ذکر وکړي) لکه څرنګه چي ژوندی او مړ انسان فرق لري چي مړ نه ځان ته فائده رسولای سي نه غير ته که بې دفنه پاته سي بد بويې يې ځي همدارنګه غير ذاکر چي زړه يې مړ دی د ټولو نقصاناتو مرکز دی ، که څه هم ژوندی دی په حقيقت کي مړ دی ، او ذاکر که حقيقتا مړ سي په قبر کي ژوندی دی : بل احياء عند ربهم ،

---

[1] عن ابي موسى قال: قال رسول الله ﷺ مثل ...... الخ . مشکوة ج ١صـ١٩۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذاکر په قبر، حشر او جنت کي خاص ژوند لري . علامه ابن قیم رح فرمايي : چي ذکر هغه دروازه ده چي د بنده او الله ﷻ تر میان خلاصه ده یعني رضامندي الهي ﷻ په دغه ذکر سره ده ، شارحین فرمايي چي ذکر دوه قسمه دی : (۱) یادونه دالله ﷻ په ژبه سره لکه تسبیحات وغیره. (۲) یادونه دالله ﷻ په زړه سره ، او همدا افضل عمل دی ولي که زړه ژوندی سو حیات ابدي په پیدا کیږي [1] .

په معارف القرآن کي ذکر دي چي اصل ذکر کونکی زړه دی ژبه يې صرف ترجماني کوي .[2]

یوائي په ژبه سره ذکر کول هم ثواب لري او هم د شکر ځای دی مگر ډیر اثر نه لري د زړه کمال نسي پیداکولای او دزړه صفايي نه راځي اخلاق يې نه سمیږي . اخلاق حسنه ، قرب الهي ﷻ ، حیات ابدي د اتوله د زړه په ذکر سره حاصلیږي چي دیو کامل استاد څخه زده سي .

مسئله : علامه ابن عابدین رح او نور فقهاء ذکر کړی دی چي د اخلاق ذمیمه په اخلاق حسنه سره اړول فرض عین دی ،اوهم دغه خبره مولانا اشرف علي رح په البصائر کتاب کي او مفتي

---

[1] مظاهر حق ج ۲ صـ ۴۶۶.

[2] معارف القرآن ج ۱ صـ ۳۹۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد شفيع رح په معارف القرآن کي کړې ده او د اخلاق ذميمه په اخلاق حسنه اړول عموما په ذکر سره کيږي چي دکامل استاذ په تربيه کي وي او هم دغه خبره علامه عبدالوهاب شعراني په خپل کتاب ميزان اعتدال کي کړې ده ځکه قاضي ثناء الله رح فرمايي : چي علم باطن اوتزکيه فرض ده طريقت واجب دئ . شاه ولي الله رح فرمايي : دهغه عالم څخه دصحبت څخه فرار وکه چي دباطن تزکيه يې نه وي کړې .

نو دهر چا څخه به ذکر نه اخلي بلکه استخاره به کوي يوکامل متشريع شيخ به پيداکوي او ذکر به ځيني زده کوي.

د ذکر فضائل :

(۱) په حديث شريف کي ذکر دي : تر ټولو خيراتو،صدقاتو حتی ترجهاد ذکر (قلبي) افضل دی .

(۲) حضرت عبدالله بن عباس ﷺ فرمايې : چي په جنت کي انسان پر هغه وخت باندي افسوس کوي کوم وخت چي يې په دنيا کي بې ذکره تير کړی وي .

(۳) په حديث شريف کي ذکر دي چي هر شي لره صفايې سته او صفايې د زړه په ذکر سره ده .

د ذاکر فضائل :

(۱) په حديث مذکوره کي ذکر سول چي حقيقة ذاکر ژوندی دی

(۲) يو چا دنبي کريم ﷺ څخه پوښتنه وکړه چي کوم عمل

(c) ketabton.com: The Digital Library

افضل دی ؟ نبي کريم ﷺ وفرمايل چي ته د دنيا څخه په داسي حال کي رخصت سي چي ژبه دي الله ﷻ په ذکر سره لنده وي (يعني ذاکر يې).

(۳) ذات الهي ﷻ د ملائکوو په مخ کي په ذاکرينو باندي فخر کوي.[1]

د ذکر متعلق د حضرت امام رباني شيخ احمد فاروقي رحمه الله مبارک وينا:

دانا واگاه باش که سعادت تو بلکه سعادت جميع بني آدم وفاح درستگاري همه در ذکر مولاء خود است جل سلطانه تاممکن باشد جميع اوقات را مستغرق ذکرالهي جل سلطانه بايد ساخت ويك لحظه تجويز غفلت نبايد کرد.

ولله سبحان الحمد والمنة ، که دوام ذکر در طريقه حضرات خواجه گان قدس الله تعالی اسرارهم در ابتداء ميسر ميگردد... الخ.

پس اختيار اين طريقه عاليه من طالب را اولی وانسب باشد بلکه واجب ولازم ...الخ.[2]

---

[1] مرفات ج ۵ صـ ۵۵۵.، ج ۵ صـ ۱۵۲.

[2] مکتوبات ج ۱ صـ ۷۶.حصه سوم.مثنوي ج ۱ صـ ۶۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حاصل : حضرت اما م رحمة الله تعالی علیه فرمايې چي اګاه او باخبره اوسئ چي :

(۱) د ټوله بني آدم نيك بختي او کاميابي په ذکر کي دمولاﷻ **خپل** ده .

(۲) تر څو چي ممکنه وي ټوله وخت بايد په ذکر کي مشغوله تير سي او يوه لحظه بايد غفلت ونکړي .

(۳) چي دوام ذکر په ابتدا د طريقې د حضراتو خواجګانو قدس اسراراهم سره کيږي .

(۴) نو اختيار ددغه طريقې عاليې طالب رضاحق لره ډير بهتره اومناسبه بلکه واجب ده .

د حضرت مولانا جلال الدين رومي رح رايه :

ګر تو سنګ صخره مرمر شوي چون بصاحبدل رسي ګوهر شوي

نارخنـــدان باغ راخندن کند صحبت مرادانت ازمـــردان کند

همنيشين اهل معنی بـــاش هم عطايابي وهم بـــاشي فتا

بي عنايات حق وخاصان حق ګر ملک باشد سياهشش ورق

وما علينا الا البلغ المبين .

۱۴۲۹\۱۰\۱۰ هـ ق

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library